

Krajobrazno oblikovanje otvorenih prostora domova za starije u svrhu terapije i liječenja

---

Nagradić, Daniela

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Agriculture / Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:204:367776>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-15**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Agriculture University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Agronomski fakultet

University of Zagreb
Faculty of Agriculture

**KRAJOBRAZNO OBLIKOVANJE OTVORENIH
PROSTORA DOMOVA ZA STARIJE U SVRHU TERAPIJE I
LIJEČENJA**

DIPLOMSKI RAD

DANIELA NAGRADIĆ

Zagreb, rujan, 2019.

Sveučilište u Zagrebu
Agronomski fakultet

University of Zagreb
Faculty of Agriculture

Diplomski studij:

Krajobrazna arhitektura

**KRAJOBRAZNO OBLIKOVANJE OTVORENIH
PROSTORA DOMOVA ZA STARIJE U SVRHU TERAPIJE I
LIJEČENJA**

DIPLOMSKI RAD

DANIELA NAGRADIĆ

Mentor:

izv. prof. Stanko Stergaršek, dipl. ing. arh.

Zagreb, rujan, 2019.

Sveučilište u Zagrebu
Agronomski fakultet

University of Zagreb
Faculty of Agriculture

IZJAVA STUDENTA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, **Daniela Nagradić**, JMBAG 0178083804, rođena 29.08.1991. u Schwyzu, Svicarska, izjavljujem da sam samostalno izradila diplomski rad pod naslovom:

Krajobrazno oblikovanje otvorenih prostora domova za starije u svrhu terapije i liječenja

Svojim potpisom jamčim:

- da sam jedina autorica/jedini autor ovoga diplomskog rada;
- da su svi korišteni izvori literature, kako objavljeni tako i neobjavljeni, adekvatno citirani ili parafrazirani, te popisani u literaturi na kraju rada;
- da ovaj diplomski rad ne sadrži dijelove radova predanih na Agronomskom fakultetu ili drugim ustanovama visokog obrazovanja radi završetka sveučilišnog ili stručnog studija;
- da je elektronička verzija ovoga diplomskog rada identična tiskanoj koju je odobrio mentor;
- da sam upoznata/upoznat s odredbama Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zagrebu (Čl. 19).

U Zagrebu, dana _____

_____
Potpis studenta / studentice

Sveučilište u Zagrebu
Agronomski fakultet

University of Zagreb
Faculty of Agriculture

IZVJEŠĆE

O OCJENI I OBRANI DIPLOMSKOG RADA

Diplomski rad studentice **Daniele Nagradić**, JMBAG 0178083804, naslova

Krajobrazno oblikovanje otvorenih prostora domova za starije u svrhu terapije i liječenja

obranjen je i ocijenjen ocjenom _____, dana _____.

Povjerenstvo:

potpisi:

1. izv. prof. Stanko Stergaršek, dipl. ing. arh. _____

2. doc. dr. sc. Iva Rechner Dika _____

3. doc. dr. sc. Ines Hrdalo _____

SADRŽAJ

SAŽETAK	1
ABSTRACT.....	1
I. PROBLEMI I CILJEVI RADA.....	1
I.I. Problem rada.....	1
I.II. Cilj rada.....	1
II. MATERIJALI I METODE RADA	1
1. UVOD	2
1.1. Stanje u svijetu i Europi	3
1.2. Stanje u Hrvatskoj.....	4
2. KRATKI PREGLED RAZVOJA DOMOVA ZA STARIJE	6
2.1. Kvaliteta života populacije treće životne dobi	7
3. SUVREMENI PRIMJERI DOMOVA ZA STARIJE OSOBE U SVIJETU.....	9
3.1. „Retirement village“ – naselja za starije	9
3.1.1. Keperra Sanctuary	9
3.1.2. Kampung Admiralty.....	12
3.2. „Shared homes“ – intergeneracijski život	13
3.2.1. Deventer, Nizozemska.....	14
3.2.2. Beekmos, Houten, Nizozemska.....	15
3.2.3. Molenbeek Kangaroo – sustanarski projekt	15
3.3. Brentwood centar za skrb i njegu - klasični dom za starije.....	16
4. PRIMJERI DOMOVA ZA STARIJE OSOBE U HRVATSKOJ.....	17
4.1. Dom Salvia u Crikvenici – privatna ustanova.....	17
4.2. Dom za starije osobe Sveta Ana Zagreb – državna ustanova	18
4.3. Obiteljski dom za starije Čović, Dugo selo.....	19
5. VANJSKI PROSTORI U DOMOVIMA ZA STARIJE U SVRHU TERAPIJE I LIJEČENJA	20
5.1. Boravišni prostori na otvorenom.....	20
5.2. Terapijski vrt	22
5.3. Senzorički vrt	25
5.4. Vrt za motoriku	26
5.5. Terapija životinjama.....	29
5.6. Vodene površine.....	29
5.7. Vanjski prostor doma za starije koji ima sve navedene terapijske sadržaje.....	30

---

6. DOM ZA STARIJE SVETI JOSIP	32
6.1. Urbanistička situacija	33
6.2. Postojeće stanje	35
6.2.1. Fotodokumentacija postojećeg stanja.....	35
6.2.2. Namjena površina prema GUP-u Grada Zagreba.....	37
7. PROSTORNE ANALIZE	41
7.1. Analiza prometnica	41
7.2. Analiza pješačkih komunikacija	42
7.3. Analiza vizura i vizualnih kvaliteta prostora.....	43
7.4. Analiza vegetacije	45
7.5. Kompozitna analiza.....	46
8. KONCEPT KRAJOBRAZNOG UREĐENJA	48
8.1. Problemi i ciljevi	48
8.2. Projektni program.....	49
8.3. Zoning	50
8.4. Koncept	52
8.4. Koncept 1:300	54
8.5. Perspektivni prikazi.....	55
9. ZAKLJUČAK	57
Literatura.....	58
E-knjige i članci:	58
Popis grafičkih priloga:	63
Popis tablica:	65
ŽIVOTOPIS	

SAŽETAK

Diplomskog rada studentice Daniele Nagradić naslova

Krajobrazno oblikovanje otvorenih prostora domova za starije u svrhu terapije i liječenja

Napretkom znanosti i tehnologije, čovjekov životni vijek se produljuje. Predviđanja i statistike vezane uz demografske strukture stanovništva u svijetu i Hrvatskoj dokazuju tu činjenicu stoga se javlja sve veća potreba za planiranjem i projektiranjem sadržaja prilagođenih osobama treće životne dobi pa tako i domova za starije. Kako bi osoba doživjela uspješno starenje ona želi ostati zdrava te iskoristiti svoje slobodno vrijeme na koristan, smislen i općenito aktivan način pri čemu je krajobrazno oblikovanje otvorenih prostora domova za starije od iznimne važnosti. U radu je prikazan kratak pregled nastanka i razvoja domova za starije. Nadalje, navedeni su i opisani različiti modeli istih od kojih, nažalost, većina ne postoji u Republici Hrvatskoj, a to su „village-i“, intergeneracijski domovi i sustanarski projekti koji su se pokazali vrlo uspješnima za mentalno, fizičko i socijalno zdravlje korisnika. Domovi za starije u Republici Hrvatskoj uglavnom spadaju u one treće generacijske, a dijele se na privatne, državne i obiteljske. Iako neki nude odličan smještaj i usluge, najčešće je krajobraz doma neuređen ili neadekvatno uređen, ne pružajući nikakve ili oskudne sadržaje i mogućnost aktivnosti. Također, navedeni i opisani su vanjski prostori domova za starije u svrhu terapije i liječenja; primjerice terapijski i senzorički vrt, vrt za motoriku, terapija životinjama, vodene površine, refleksološke staze te drugi boravišni prostori na otvorenom.

Na primjeru Doma za starije Sveti Josip u Zagrebu napravljene su inventarizacije i analize te je prikupljena sva potrebna fotodokumentacija, sa ciljem izrade funkcionalnog i estetski prihvatljivog krajobraznog rješenja.

Ključne riječi: starenje, osobe treće životne dobi, domovi za starije, krajobraz, terapija i liječenje.

ABSTRACT

Of the master's thesis – student Daniela Nagradić, entitled

Landscape design of outdoor areas of elderly homes in the purpose of therapy and treatment

With advancement of science and technology, human's life expectancy is prolonging. Forecasts and statistical data related to demographic structure of population in the world and Republic of Croatia, prove that fact, therefore, the need for planning and designing the adjusted content for third age group as well as homes for elderly is increasing. In order for a person to have successful ageing, it wants to stay healthy and use its free time on useful, meaningful and active way, hence, landscape design of outdoor areas of elderly homes is of crucial importance. In this thesis a brief overview of creation and development of elderly homes is shown. Furthermore, various models of mentioned homes are defined and described, out of which, unfortunately, most do not exist in Republic of Croatia, homes such as villages, intergenerational homes and home sharing projects all of which turned out to be very successful for mental, physical and social health of the user. Homes for elderly in Republic of Croatia mainly belong to the third generation homes and they are divided in privately, state and family owned homes. Although some offer excellent accommodation and services, in most cases landscape of the home is unregulated or insufficiently regulated, providing no or very little content and possibility for activities. Also defined and described are outdoor areas of elderly homes used for therapy and treatment purposes; such as therapy and sensory gardens, garden for motor skills, animal therapy, water surfaces, reflexology paths and other residential spaces out in the open.

On the example of home for elderly Saint Joseph in Zagreb inventories and analyses are made and all needed photo documentation is gathered with the purpose of creating functional and esthetically acceptable landscape design.

Keyword: ageing, third age of life, homes for elderly, landscape, therapy and treatment.

I. PROBLEMI I CILJEVI RADA

I.I. Problem rada

Sve dulji čovjekov životni vijek rezultira i sve većom potrebom za primjereno planiranim i projektiranim tipovima stanovanja i pratećim sadržajima u otvorenom prostoru. Globalni trend starenja populacije u inozemstvu već je utjecao na razvijanje različitih oblika stanovanja i pratećih sadržaja. U Hrvatskoj se još uvijek pretežito grade klasični domovi za starije ili se u tu funkciju prenamjenjuju postojeće građevine, često neadekvatne za navedenu namjenu. Također, nije dovoljno razvijena svijest o potrebi za specifičnim sadržajima u otvorenim prostorima, koji najčešće nisu adekvatno artikulirani što značajno umanjuje kakvoću života korisnika i djelatnika domova za starije.

I.II. Cilj rada

1. Utvrditi potrebe u otvorenim prostorima osoba treće životne dobi.
2. Razmotriti različite modele stanovanja za osobe treće životne dobi i njihove osnovne karakteristike
3. Izraditi koncept krajobraznog uređenja za dom Sv. Josip

II. MATERIJALI I METODE RADA

Diplomski rad obuhvatiti će kabinetsko i terensko istraživanje. Kabinetsko istraživanje podrazumijeva prikupljanje i analizu stručne literature, komparaciju osnovnih oblikovnih i funkcionalnih karakteristika različitih tipova stanovanja za osobe treće životne dobi izvedenih u inozemstvu te izradu koncepta krajobraznog uređenja za dom Sv. Josip u Zagrebu. Terenski rad obuhvatiti će odlazak na teren, fotografiranje, skiciranje i izradu prostornih inventarizacija i analiza.

1. UVOD

„Čovječe, starost je tvoja izvjesna budućnost, neka ti se ne dogodi, pripremi se za nju!“, riječi su Miroslava Živkovića. Starenje stanovništva je globalni fenomen. Unazad nekoliko desetljeća, demografsko stanje stanovništva biva glavni predmet rasprave među ekonomistima, političarima i znanstvenicima. Iz razloga što proces starenja ima utjecaj, ne samo na staro stanovništvo, već na sveukupno stanovništvo, ne čudi što ćemo u posljednje vrijeme naći mnoge strategije, analize, istraživanja i radove na tu temu. Prema riječima Kofi Annana u 2002. godini, starenje stanovništva je tiha revolucija čiji se utjecaj odražava na demografski, ekonomski, socijalni, kulturni, psihološki i duhovni život. Postoje dvije struje odnosno dva pogleda na starenje stanovništva (Puljiz, 2015.). Pesimistički, nažalost većinski pogled, usredotočuje se na financijske troškove starenja te optimistički koji najbolje opisuje američki demograf Frank Notestein (1954.:4) koji kaže da je starenje najveći trijumf čovječanstva. Na staro stanovništvo ne treba gledati kao problem ili kao negativnu pojavu, već je potrebno osigurati i pripremiti resurse i plan akcije koji će pomoći starom stanovništvu biti korisni društvu.

Glavni uzroci starenja stanovništva su kontinuirano opadanje stope fertiliteta, povećanje životnog standarda i razvoj medicine odnosno zdravstva (Puljiz, 2015.). Posljednja dva uzroka posebice utječu na smanjenje stope smrtnosti i to u dobi preko trideset godina, koja je ključni čimbenik u demografskom starenju (Wertheimer-Baletić, 2009.). Iako neki autori (kao V. Puljiz) kategoriziraju starije stanovništvo kao osobe starije od 65 godina, u ovom radu koristit ćemo kategorizaciju odnosno definiciju svjetskih organizacija (Ujedinjeni narodi i Svjetska zdravstvena organizacija) gdje se osobe starije od 60 godine smatraju starijim stanovništvom. Također većina analiza i statistika temelje se na posljednjoj kategorizaciji.

Svjetske organizacije prepoznale su potrebu za poboljšanjem skrbi starijih osoba. Prvi korak je promijeniti percepciju o starijim osobama kao zastarjelim i nekorisnim. Svjetska zdravstvena organizacija izdala je četverogodišnje smjernice (2016 – 2020) za starenje i zdravlje stanovništva. Među pet definiranih ciljeva, našao se i razvoj okoline pogodne za starije. Pogodna okolina za starije promiče zdravlje, uklanja financijske prepreke i pruža podršku osobama s poteškoćama osiguravajući im siguran i aktivan nastavak života. Inicijativa Ujedinjenih naroda, 2030 Agenda za održivi razvoj, jedna je od ključnih akcijskih planova na državnoj i lokalnoj razini koja se bavi poboljšanjem skrbi i života za starije osobe. Zdravstveni troškovi i troškovi skrbi o starima i nemoćnima također rastu sa starenjem stanovništva. Stoga se javio koncept aktivnog

starenja. Možda najbolju definiciju aktivnog starenja dao je A. Larson (1999.): „Stariti, a pritom ostati aktivan: to je pravo rješenje problema. Potrebno je da pojedinci doprinose društvu sukladno svojim sposobnostima, a ne prema svojoj kronološkoj dobi: neka rade što duže, neka odlaze u mirovinu što kasnije i na postupan način, neka ostanu aktivni i nakon umirovljenja baveći se pritom onim što im produžava dobro zdravlje.“ Upravo u ovom zadnjem dijelu njegove izjave vidimo potencijal koji bi mogli ostvariti domovi za starije i nemoćne. Domovi u kojima starije osobe mogu imati svoju samostalnost, bolje zdravstvene uvjete, životno zadovoljstvo te pritom voditi aktivni društveni život i nastaviti se baviti onime što vole, uvelike će poboljšati njihovu kvalitetu življenja na svim poljima.

1.1. Stanje u svijetu i Europi

Prema podacima iz izvještaja Ujedinjenih naroda iz 2017. godine, broj starijih osoba u cijelom svijetu iznosio je 962 milijuna, dvostruko više nego u 1980. godini kada je iznosio 382 milijuna. Uzimajući u obzir postojeći rastući trend starog stanovništva, predviđa se da će se do 2050. godine ponovno udvostručiti broj starijih osoba te će iznositi 2,1 milijardi. Ovaj trend posebno je izražen u područjima u razvoju (Srednja i Južna Amerika, Afrika i Azija), dok u razvijenim područjima (Europa, Sjeverna Amerika, Australija, Novi Zeland i Japan) nailazimo na nešto sporiji rast starijeg stanovništva. U 2017. godini čak dvije trećine starijeg stanovništva živjelo je na područjima u razvoju. Prognozira se da će do 2050. godine taj udio doseći 79 posto. Dakle, u razvijenim područjima 2050. godine prebivat će samo 21 posto starijeg stanovništva svijeta.

Što se tiče Europe, prognoze za starenje stanovništva bilježe najmanji rast, iako je ona prva ušla u tranziciju smanjivanja stope fertiliteta i produljivanja dugovječnosti. U odnosu na 2017. godinu, u Europi do 2050. predviđen je porast starijeg stanovništva za samo 35 posto, sa 183 na 247,2 milijuna. Možemo reći samo 35 posto jer taj postotak na svjetskoj razini iznosi 116,2 posto dok za područje Afrike koju prati najveći porast starog stanovništva, 228,5 posto do 2050. godine (tablica 1).

Tablica 1

	<i>Number of persons aged 60 years or older in 2017 (millions)</i>	<i>Number of persons aged 60 years or over in 2050 (mil- lions)</i>	<i>Percent- age change between 2017 and 2050</i>	<i>Distribution of older per- sons in 2017 (percentage)</i>	<i>Distribution of older per- sons in 2050 (percentage)</i>
World	962.3	2080.5	116.2	100.0	100.0
Africa	68.7	225.8	228.5	7.1	10.9
Asia	549.2	1273.2	131.8	57.1	61.2
Europe	183.0	247.2	35.1	19.0	11.9
Northern America	78.4	122.8	56.7	8.1	5.9
Latin America and the Caribbean	76.0	198.2	160.7	7.9	9.5
Oceania	6.9	13.3	92.6	0.7	0.6

Izvor: Ujedinjeni narodi (2017), World Population Prospects: the 2017 Revision

Životni vijek kod rođenja u prosjeku iznosi 71 godinu na globalnoj razini, a oko 78 godina u Europi za 2015. godinu. Prema prognozama, do 2050. godine na spomenuti postojeći životni vijek na globalnoj i europskoj razini nadodat će se oko sedam godina života. Što znači da će ljudi u Europi u prosjeku živjeti 85 godina u 2050. Životni vijek kod osoba starih 60 godina je nešto povoljniji nego onaj kod tek rođenih osoba. Drugim riječima, ako osoba doživi 60 godina starosti, predviđa se da će još poživjeti u prosjeku 20,3 odnosno 22,1 godinu na svjetskoj razini odnosno u Europi. Žene na globalnoj razini u prosjeku žive oko tri do četiri godine dulje nego muškarci. U Europi imamo najveću razliku u duljini životnog vijeka između spolova, gdje žene žive čak četiri do sedam godina dulje.

1.2. Stanje u Hrvatskoj

Prema izvještaju državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske iz rujna 2018. godine, Republika Hrvatska je u 2017. godini imala 4 124 531 stanovnika te je prosječna starost ukupnog stanovništva iznosila 43,1 godinu što ju svrstava među najstarije narode u Europi. Također Hrvatska je svrstana među deset zemalja svijeta s najvećim postotkom starijeg stanovništva. Sa čak 26,8 posto nalazi se na šestom mjestu. Do 2050. godine taj postotak će porasti do 37,1 posto, što znači da preko jedne trećine sveukupnog stanovništva će biti starije od 60 godina. Prosječna starost stanovništva se očekuje da će biti 49,8 godina stavljajući nas među najstarije nacije u svijetu. Vrijedno je napomenuti da će u Hrvatskoj 2031. godine biti 3 680 750 stanovnika (Nejašmić i Toškić, 2013.). Drugim riječima, godišnje će Hrvatska imati 25 220 stanovnika manje i to izuzevši migracije.

Ovi podaci su važni jer nagovještavaju značajnu potrebu za razvojem strategija za skrbljenjem starijih osoba, u koju spada i razvoj domova za starije i nemoćne. Trenutna situacija kod starijeg stanovništva nije obećavajuća jer ono nema dovoljno mogućnosti da ostane ekonomski aktivno ili da nastavi imati solidan društveni i kulturni život. „Budućim starim ljudima bit će sve teže naći nekoga tko će im pružiti neposrednu skrb, posebice kada je posrijedi svakodnevna emocionalna potpora, praktična pomoć u kućanstvu i pružanje različitih oblika njege“ (Podgorelec i Klempić, 2007.:129). Zbog slabijeg financijskog stanja, prosječni hrvatski umirovljenik si ne može priuštiti zadovoljavajući oblik skrbi, poput održavanje stana, osobne higijene, odlazak kod liječnika ili nabava prehrambenih proizvoda (Nejašmić i Toskić, 2013.). Stoga je važno da politika domova za starije i nemoćne prati financijske i zdravstvene mogućnosti starijeg stanovništva te im osigura adekvatno i aktivno korištenje prostora i vremena u kojem se nalaze.

2. KRATKI PREGLED RAZVOJA DOMOVA ZA STARIJE

Još od rane povijesti bilježi se pojam skrbi za starije i nemoćne osobe. Tada je njega starijeg stanovništva bila povjerena ženama, dok su njihovi sinovi bili zaduženi za njihovu skrb u materijalnom smislu. Početak odnosno nastanak domova za starije javlja se u antičkom dobu. Od antičkih vremena do danas domovi za starije bilježe veliki napredak. U prošlosti su domovi više bili orijentirani na zbrinjavanje nemoćnih i bolesnih osoba, dok se od 16. stoljeća javlja oblik prihvatilišta za starije zdrave osobe. Od kraja 19. i početka 20. stoljeća, domovi za starije razvijali su se kroz četiri generacije (Imperl, 2012, Grdiša, 2010.). U prvoj generaciji, korisnici doma su živjeli u prenatrpanim zajedničkim prostorijama te su imali veoma ograničenu skrb. Veliki napredak ostvaren je u drugoj generaciji domova za starije kada su građeni po uzoru na bolnicu. Drugim riječima, korisnik je postao „pacijent“ jer se počela primjenjivati specijalizirana skrb i njega. Po pitanju, tehničkih uvjeta za život, povećao se prostor doma po korisniku (28 m²), spavaće sobe dobivaju zahode i općenito se higijena podigla na veću razinu.

Domove treće generacije obilježavaju jednokrevetne i dvokrevetne sobe s vlastitim sanitarijama pozitivno utječući na zadovoljstvo korisnika. Također dolazi do razvoja svijesti o zdravstvenim, fizičkim i psihičkim potrebama starijih, stoga se u domovima zapošljavaju stručne osobe poput fizioterapeuta, radnih terapeuta, medicinskog osoblja, kulinarsko-uslužnog osoblja, itd. Dakle, ostvaren je značaj pomak u kvaliteti života u domovima za starije kroz promjenu pristupa prema skrbi o korisnicima. Tako se uz osnovni zdravstveni čimbenik korisnika počeo njegovati i psihosocijalni čimbenik. Većina domova za starije u Hrvatskoj i Sloveniji upravo su domovi treće generacije (razdoblje 1980-tih i 1990-tih). Četvrta generacija domova za starije ključnu promjenu sadrži u deinstitucionalizaciji izgleda prijašnjih domova i stvaranje jednog prirodnog i obiteljskog okruženja koji bi prelazak starijih iz jednog životnog okruženja u drugi učinio što neprimjetnijim. Život u takvim domovima zamišljen je kao život u velikoj obitelji. Domovi su građeni kao grozdovi (klasteri) manjih stambenih jedinica u kojima je predviđen smještaj za deset do dvanaest osoba smještenih većinom u jednokrevetne sobe s vlastitim sanitarijama uz pristup velikoj boravišnoj kuhinji. Danas se smatra da bi takve jedinice trebale brojati najviše osam osoba. Potreba za promjenom koncepta domova, prvenstveno je uzrokovana radi potreba za dementne osobe da bi na kraju takav uzorak bio prihvaćen kao općepriznati koncept suvremenih domova za starije i nemoćne. Odlični primjeri domova četvrte generacije su Dom starijih osoba Ljutomer u Sloveniji i Dom Salvia u Crikvenici (Brodar i sur., 2018.).

2.1. Kvaliteta života populacije treće životne dobi

Prilikom umirovljenja osoba prolazi kroz dugotrajan proces prilagodbe na novi način života. Starijim osobama se mijenja njihova životna rutina. Najednom imaju više slobodnog vremena koje najčešće provode u svom domu ili u društvu s užom i širom obitelji i prijateljima. Zatim imaju manje obaveza odnosno manje aktivnosti što može imati negativan utjecaj na njihovo samopoštovanje i osjećaj vrijednosti. Također zbog prestanka radnog odnosa mogu izgubiti odnos s prijašnjim radnim kolegama. Svi ovi čimbenici mogu negativno utjecati na zdravstveno stanje pojedinca (Brajković 2011.). Pošto se kvaliteta njihovog života mijenja, danas se poduzimaju razne mjere u domovima za starije kako bi taj tranzicijski period prošao što prirodnije.

Znanstvenici različito definiraju pojam kvalitete života, stoga ćemo ovdje navesti nekoliko njihovih stajališta na tu temu. Prema Poredošu (2002.) kvalitetu života čini životni standard koji je zadovoljen uglavnom vanjskim pokazateljima poput, stupnja obrazovanja, zaposlenja, visine prihoda, itd. Kvaliteta života je subjektivni doživljaj vlastitog života i njegovih okolnosti u kojima se odvija (Krizmanić i Kolesarić, 1989.). Možda najopširniju i sveobuhvatnu definiciju dao je Cummins (1997.) gdje opisuje kvalitetu života kao subjektivni i objektivni skup sljedećih sedam područja: materijalnog blagostanja, zdravstvenog stanja, produktivnosti, intimnosti, sigurnosti, blagostanja zajednice i emocionalnog blagostanja. Definiciju kvalitete života, Svjetska zdravstvena organizacija opisuje kao individualno poimanje vlastitog životnog stanja u smislu kulturoloških i vrijednosnih sustava u kojima žive i koji su u odnosu s njihovim ciljevima, očekivanjima, standardima i potrebama. To je široki koncept koji na kompleksan način obuhvaća fizičko i psihičko zdravlje pojedinca, razinu neovisnosti, socijalne odnose, osobna vjerovanja i stavove te njihov odnos prema okruženju (WHO, 1997.).

Istraživanje triju američkih agencija (National Association of Area Agencies on Aging, National Council on Aging i UnitedHealthcare) u 2015. godini obuhvatilo je 1650 osoba starijih od 60 godina sa ciljem da utvrdi koje su njihove glavne brige te njihovo trenutno stanje u odnosu na kvalitetu života. Istraživanje je pokazalo da su glavne tri brige starijih osoba održavanje njihovog fizičkog zdravlja (40%), gubitak pamćenja (35%) i održavanje njihovog mentalnog zdravlja (32%). Na pitanje kako zadržati bistar um, stariji, ali i stručno osoblje domova složilo se da su tjelovježba i zdrava prehrana veoma bitni, ali kao najvažniji čimbenik izdvojili su pozitivan stav i biti društveno aktivan. Razlozi koji sprječavaju starije da zadrže bistar um su smanjene kognitivne sposobnosti, depresija i prekid (ili gubitak) odnosa s najbližim osobama.

Zanimljivo je kako je oko dvije trećine starijih osoba fizički aktivno više od dva puta tjedno, dok je 39% osoba starijih od 70 godina aktivno svaki dan. Nešto manje od polovice ispitanika (42%) se izjasnilo da se osjeća spremno za starenje. Iako čak 75% starijih osoba nema namjeru napustiti svoj dom do kraja života, kako izjavljuju, ipak očekuju pomoć i potporu zajednice u procesu starenja. Glavna dva razloga zašto ne žele napustiti svoj dom su emotivna vezanost za dom i osjećaj ugone u njemu (80%) te blizina obitelji i prijatelja (66%).

Slične rezultate pokazalo je istraživanje kvalitete života u domovima za starije i nemoćne u Zagrebu koje su provele Lovreković M. i Leutar Z. (2010.). U istraživanju ispitano je 2531 starijih osoba te su rezultati pokazali da je prvi indikator kvalitete života usko povezan sa zadovoljstvom usluga pruženih u domovima poput: hrane, smještaja, usluge stručnog osoblja te društvenih aktivnosti u domu. Zdravlje kao faktor kvalitete života također pozitivno utječe na zadovoljstvo života u domu. Što korisnik ima očuvanje zdravlje to je zadovoljniji životom u domu. Glavni problem kod starijih osoba jest taj što se odlaskom u dom mijenja njihova fizička i socijalna okolina te ih se time izlaže stresu i nezadovoljstvu. Promjena okruženja kod starijih osoba obilježena je socijalnom izolacijom te osjećajem tereta. Drugim riječima, starija osoba je mišljenja da se nameće nekome ili da se njoj netko nameće. Da bi se taj stres i proces ublažili potreban je dobrovoljni pristanak starije osobe za prelaskom u dom. Imajući na umu da oko tri četvrtine starijih osoba želi ostati u vlastitom domu te tako prolaziti kroz proces starenja, javlja se potreba da budući (ali i postojeći) domovi budu više fleksibilni i prilagodljivi prema korisnikovim potrebama i željama. Korisnici će nerado dobrovoljno pristati na odlazak u trenutne domove za starije ukoliko on ne ispunjava njihove želje i potrebe.

Kako bi osoba doživjela uspješno starenje ona želi biti, odnosno ostati, zdrava te iskoristiti svoje slobodno vrijeme na koristan i smislen način gdje će upotrebljavati svoje intelektualne sposobnosti. Stariji imaju potrebu učiti kroz cijeli ostatak svog života, sudjelovati u aktivnostima i vježbama pamćenja, biti i ostati fizički i socijalno aktivni (Natvig, 2007.).

3. SUVREMENI PRIMJERI DOMOVA ZA STARIJE OSOBE U SVIJETU

Danas u svijetu nalazimo nove oblike odnosno koncepte domova za starije i nemoćne. Kao što smo ranije napomenuli, novonastali oblici su posljedica mnogih istraživanja o demografskom stanju starije populacije i njihove kvalitete života. Ovdje ćemo opisati nekoliko primjera suvremenih domova za starije.

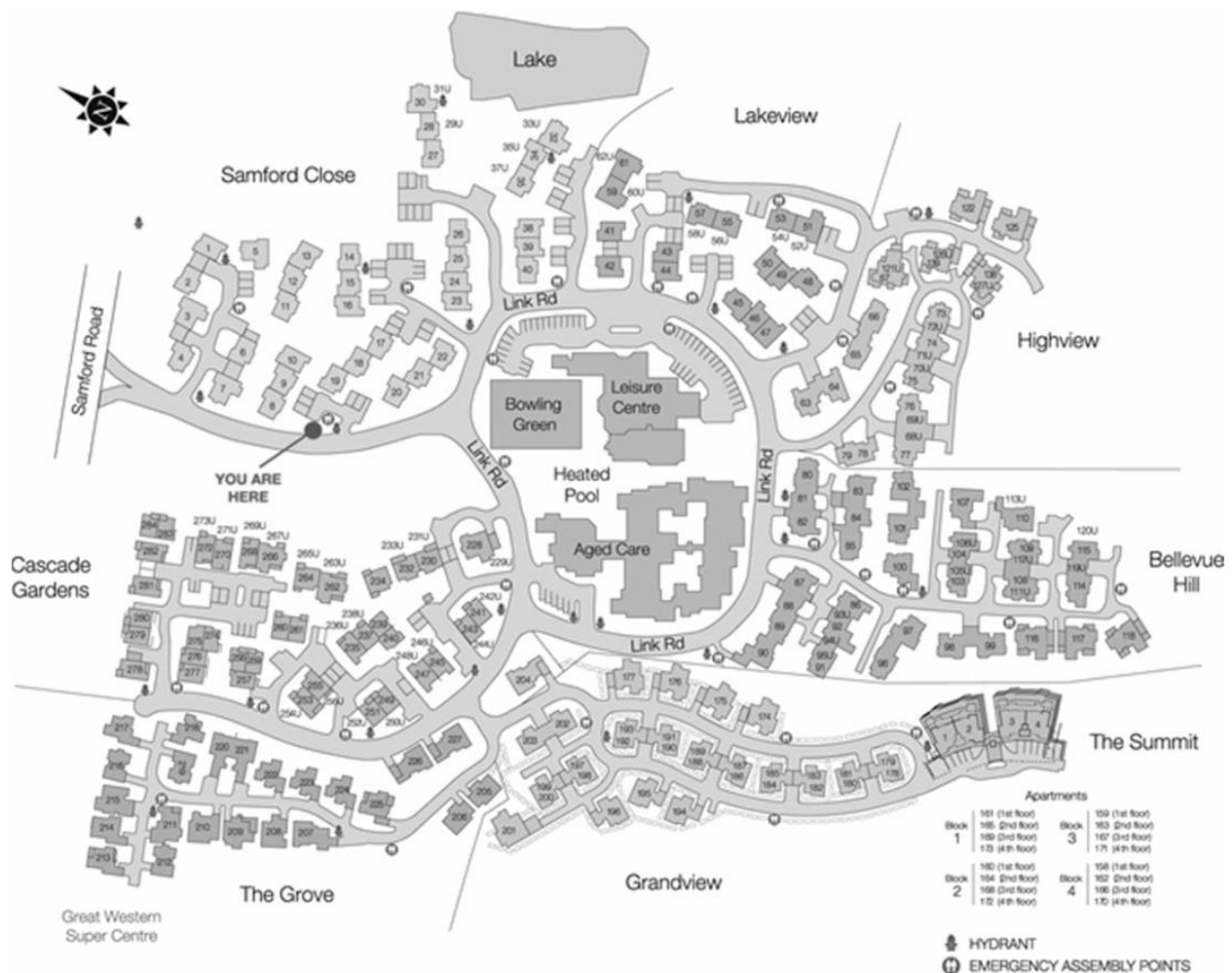
3.1. „Retirement village“ – naselja za starije

Termin „retirement village“, prema definiciji NSW Fair Trading, 2017., odnosi se na rezidencijski kompleks odnosno zajednicu u kojoj korisnici žive u neovisnim jedinicama. U „village-u“ korisniku se pruža široka lepeza usluga poput, zdravstvenih, rehabilitacijskih, društvenih, rekreacijskih i zabavnih. Svrha „village-a“ je pružiti korisniku starenje na mjestu (Scharlach, Graham, Lehning, 2011.). Drugim riječima osjećaj starenja u vlastitom domu. Za glavni cilj, „village“ ima ne samo zadovoljiti potrebe korisnika već i osigurati održivost okoliša, ekonomsku i društvenu održivost mjesta u kojem se nalazi. Održivost okoliša uključuje efikasniju iskoristivost izvora energije, smanjenje negativnog utjecaja na klimatske promjene i nenarušavanje ekološkog sistema. Pod ekonomskom održivošću misli se na umanjenje troškova gradnje, tekućih i svakodnevnih troškova, troškova budućih izmjena te osiguravanje dobre povratne vrijednosti za zajednicu. Društvena održivost obuhvaća brigu o fleksibilnom dizajnu, udobnosti, sigurnosti, pripadnosti i međusobnoj društvenoj povezanosti. „Village-i“ su često dizajnirani kao kampusi u stilu niske gradnje ili kao vile (kuće) jednokatnice. Postoje dva tipa gradnje, horizontalni (netom navedeni) i vertikalni u kojem su građevine višekatnice. Takva naselja opremljena su rekreacijskim i medicinskim sadržajima. Iako su nastambe „village-a“ dizajnirane za starije osobe koje mogu voditi nezavisan život, postoji i mogućnost da se u njih smjeste manje nezavisne starije osobe, dok su za one potpuno nemoćne predviđene zasebne građevine unutar „village-a“. Svi prateći sadržaji u vanjskom prostoru su prilagođeni korisnicima.

3.1.1. Keperra Sanctuary

Prema istraživačkom radu o održivosti zajednica za starije osobe (Xia Bo i sur., 2013.) dobar primjer „village-a“ je Keperra Sanctuary u Brisbaneu Australiji. „Village“ je smješten u neposrednoj blizini javnog prijevoza, zdravstvenih ustanova, trgovina i knjižnica. Iako je sagrađen još prije dva desetljeća, njegov dizajn zamišljen je da bude prihvatljiv za okoliš i socijalni život.

Slika 1 nam pokazuje tlocrt „village-a“. Cijelo naselje je smješteno na sjevernoj strani Bellevue brda kako bi se smanjio utjecaj hladnog vjetrova zimi. Šuma od skoro 100 jutara (rali) okružuje naselje koje pruža korisnicima umirujući osjećaj i predivan pogled na krajobraz. Također mali dio šume se nalazi i u središtu naselja kako bi korisnicima omogućio uživanje i terapiju u prirodi.

Slika 1. Tlocrt Keperra Sanctuary „village-a“ (A Sustainable Community for Older People: Case Studies of Green Retirement Villages in Australia, Xia Bo, Zuo Jian, Skitmore Martin, Rarasati Ayomi Dita, 2013)

U središnjem dijelu naselja smješten je zdravstveni i administracijski centar zajednice koji je lako dostupan i odlično je povezan sa svim ostalim jedinicama. Vanjski bazen okružen palmama pruža opuštajući ugođaj korisnicima te se koristi u svrhu hidroterapije i rekreacije.

Korištenje solarne energije za zagrijavanje bazena pravi uštedu električne energije. Obližnje prirodno jezero jedna je od mogućih destinacija previđenih za terapijsku šetnju. Uz dizajnirane

staze kroz cijeli „village“ postavljene su mnoge klupe kako bi se korisnici mogli odmoriti tijekom šetnje.

Svim korisnicima su omogućene društvene i zdravstvene aktivnosti i usluge. Većina stambenih jedinica imaju svoj mali vrt, uređeni travnjak i cvijetnjak. Dizajnirana su mjesta predviđena za roštiljanje koja ujedno služe kao i točke socijalnog okupljanja. Postoje razne radionice, sportovi, plesne aktivnosti na kojima korisnici mogu sudjelovati, tržnica na kojoj korisnici nude svoje voće i povrće iz vlastitih i zajedničkih vrtova kako bi pomogli ostalim sukorisnicima te razna društvena i obiteljska okupljanja. Zajednički vrtovi sastoje se od nekoliko pojedinih velikih vrtova s uzdignutim gredicama. Korisnici uče kako na organski način uzgajati povrće, začinsko bilje i razno cvijeće. Za sportske aktivnosti predviđen je veliki prostrani travnjak smješten u središtu „village-a“ na kojem korisnici mogu igrati razne sportove primjerene za njihovu dob ili obavljati dnevnu tjelovježbu.

Društvena uključenost i povezanost jedan je od glavnih faktora što čini korisnika zadovoljnim s kvalitetom života. Upravo je to postignuto u ovom australskom „village-u“ gdje se planiranjem i projektiranjem stvorio osjećaj života u zajednici. Položaj „village-a“ smatra se idealnim jer osigurava povezanost s obližnjim životom u lokalnoj zajednici odnosno zadovoljava socijalnu potrebu korisnika da ostanu uključeni u svoj prijašnji život (Xia Bo i sur., 2013.).

Slika 2. Stambene jedinice u naselju (www.myksrv.com)

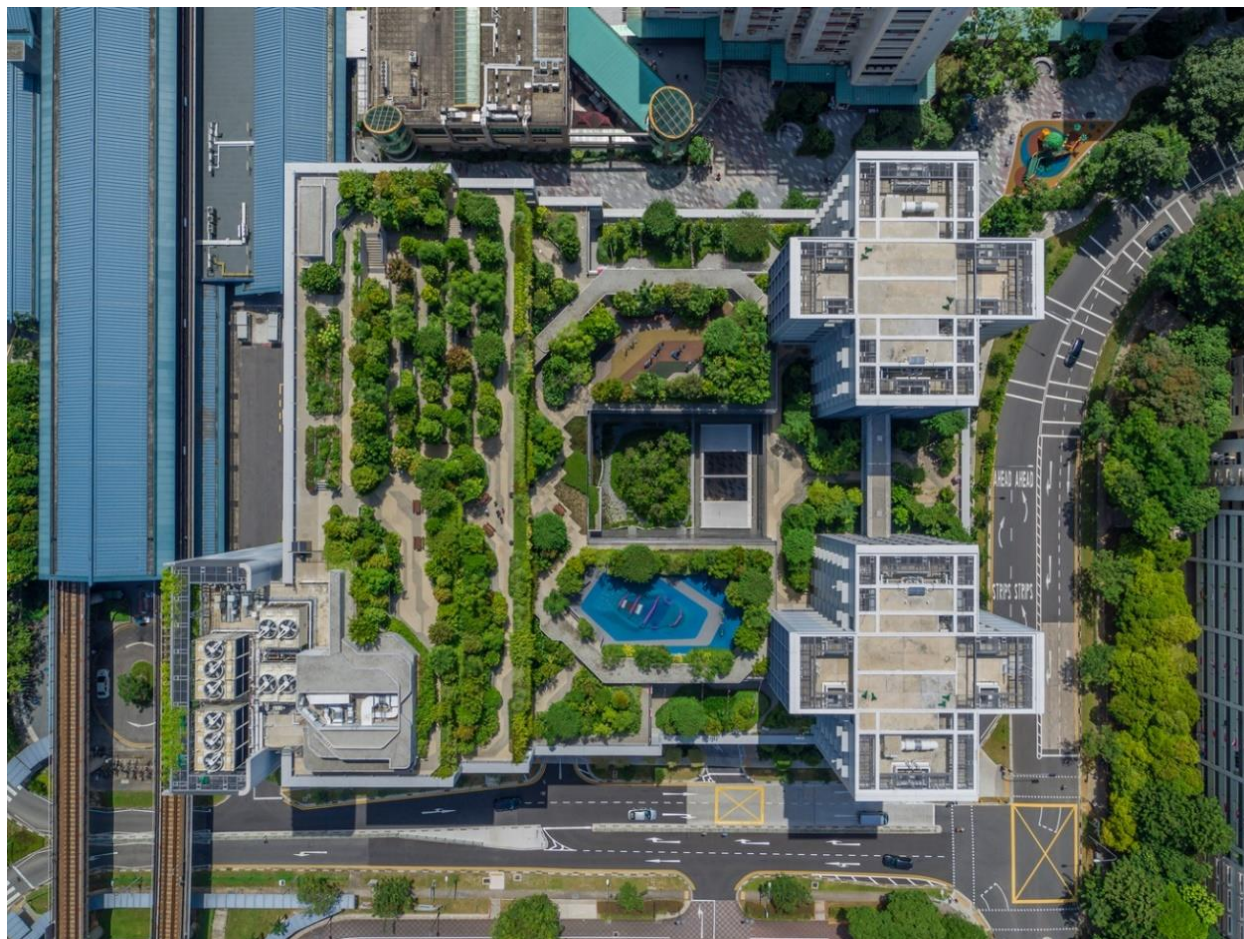
3.1.2. Kampung Admiralty

Kampung Admiralty u Singapuru je primjer inovativnog vertikalnog „village-a“ koji je svojim dizajnom osvojio nagradu za najbolju građevinu u 2018. godini na Svjetskom festivalu arhitekture. „Village“ se nalazi u samom gradu što iziskuje gradnju u vis. Građevina se sastoji od tri etaže. Na samom prizemlju nalazi veliki prostor dizajniran kao dnevni boravak (otvoren za javnost) u kojem se odvijaju razne aktivnosti. Zatim imamo polukat na kojem su smješteni restorani, trgovine i prostor za objedovanje. Na drugom katu nalazi se zdravstveni centar u kojem su čak mogući i neki operativni zahvati. Na samom vrhu smješteni su stanovi za starije i zelene površine (Wu, 2018.).

Vanjski prostor je dizajniran u slojevima tzv. zelenih i plavih površina koje su utkane u građevinu stvarajući vezu između vanjskog i unutrašnjeg prostora. Zeleni slojevi odnosno površine sastoje se od zelenih, krovnih i kišnih (tropskih) vrtova te zelenih zidova, dok plave površine su eko-jezero koje služi za promoviranje bioraznolikosti i pruža rashlađujući i opuštajući osjećaj u ubranom okruženju. Wu (2018.) ističe kako je korištenjem autohtonih voćki, drveća i tzv. zelenih zidova od vinove loze postignut ambijent u kojem se kontrolira temperatura zraka, zaštita od buke iz grada i zaštita od sunca odnosno područja hladovine. Korisnici u vanjskom prostoru doma mogu uživati u tjelovježbi, društvenim i vrtlarskim aktivnostima. Zanimljivo je da je ovdje smješten i vrtić te dječje igralište. Tako je napravljen spoj generacija, mlađih i starijih osoba.

Prema WOHA (arhitektonska firma) ovaj vertikalni „village“ zbog neposredne blizine zdravstvenih, socijalnih i komercijalnih usluga te intergeneracijske povezanosti čini odličan primjer starenja u mjestu.

Slika 3. Prikaz vertikalnog „village-a „Kampung Admiralty“ (www.archdaily.com)

3.2. „Shared homes“ – intergeneracijski život

Autor članka „Dom za starije koji je ujedno i studentski dom“ Jansen (2015.) opisuje inovativan model odnosno tip doma za starije i nemoćne. Intergeneracijski ili multigeneracijski model (Crites 2017.) je relativno novi model domova za starije. Ideja je da u već postojeće domove za starije se ponudi smještaj za studente i obitelji. Takav projekt omogućava studentu i obiteljima da žive potpuno ili gotovo potpuno besplatno u domu za starije. Ovaj model je osmišljen kako bi mladi pomogli starijima, a za uzvrat oni dobivaju besplatan smještaj. Osim pomaganja, stariji dobivaju i onaj socijalni faktor, društvo. Ovakav spoj generacija, uvelike smanjuje negativne posljedice starenja, dok ujedno mladi stječu brojna bogata iskustva od starijih. U nastavku malo ćemo detaljnije opisati dva modela intergeneracijskog života. Model intergeneracijskog života zadobio je na popularnosti 2012. godine kada je Humanitas (nizozemska organizacija) otvorila vrata studentima u domu za starije. Ubrzo nakon toga u Nizozemskoj su se pojavila dva nova doma

koja su prihvatila isti princip. Zatim su isto učinile zajednica za umirovljenike Judson Manor u Clevelandu (SAD) i dom za starije u Lyonu (Francuska).

3.2.1. Deventer, Nizozemska

Istraživanje Laure Alejandre Rico-Uribe iz 2018. godine, pokazalo je zapanjujuće rezultate. Pokazalo se da kod 95% ispitanika, samoća uzrokuje povećanje smrtnosti, ova pojava je nešto viša kod muškaraca nego kod žena. Na temelju ovakvih istraživanja te iz razloga nedostatka studentskih smještaja u zemlji što se manifestiralo povećanjem stanarina i prenapučenošću te zbog odluke vlade o prestanku subvencioniranja troškova za skrb i njegu starijih osoba, Humanitas je odlučio pokrenuti projekt intergeneracijskog življenja između studenata i starijih osoba. Studentima je ponuđen potpuno besplatan smještaj u domu za starije. Mogli su dolaziti i odlaziti iz doma kada god bi htjeli, dakle nisu bili vezani da se do određenog vremena moraju vratiti u dom. Jedino što nisu smjeli biti smetnja starijim osobama u smislu da su prebučni, prenaporni ili remete mir. Što se tiče obaveza, studenti su morali odraditi 30 sati mjesečno sudjelujući u nekim od sljedećih aktivnostima sa starijima: gledanje sporta, pripremanje obroka, proslava rođendana, pravljenje društva kada su stariji bolesni, slanje e-mailova, podučavanje starijih kako koristiti tehnologiju poput društvenih mreža, Skype-a, slikarske radionice i spontano druženje odnosno provođenje vremena zajedno.

U vanjskom prostoru nalazi se park koji uključuje malo umjetno jezero, zelene površine i drveće. Korisnici vanjske prostore mogu koristiti za ugodne šetnje, bicikliranje i tjelovježbu. U prizemlju nalaze se restorani, trgovine i atrij koji su otvoreni za javnost.

Četiri principa doma glase (članak „Care Facility: Deventer, Netherlands“, 2013.):

1. Kontrola i autonomija: ako je mozak još u funkciji, tada osoba može i želi odlučiti što je njoj ili njemu važno
2. Aktivno sudjelovanje: „previše brige je gore nego premalo brige“ zbog atrofije
3. Nema „mi“ ili „oni“: osobe u potrebi i stručno osoblje nisu drugačiji
4. „Da stav“: pozitivan stav svima pomaže

U intervjuu sa starijim osobama iz doma Deventer, autor Carter (2015.) kaže kako su starije osobe sretnije u životu sa studentima. Prije studenata, teme o kojima se razgovaralo u domu bile su bolesti i smrt u obitelji ili bližoj okolini. Sada stariji pričaju o životima mladih, poput njihovih ljubavnih veza, ispitima, načinima zabave, putovanjima itd. Tako je prebačen fokus s negativnog i pasivnog na nešto pozitivno i živuće.

Slika 4. Prikaz doma za starije Deventer Humanitas (<https://goo.gl/images/4aVGPC> & <https://goo.gl/images/Rzdx7r>)

3.2.2. Beekmos, Houten, Nizozemska

Socijalni projekt u Beekmosu, Houtenu uparilo je dvije generacije, mlade i starije žene. Ovaj projekt je zamišljen za zajednički život mladih majki ili mladih adolescentica sa starijim ženama kojima je potrebna pomoć. Mlade žene koje ne mogu ostati živjeti sa svojom obitelji, dobivaju životno iskustvo i jednu vrstu životne potpore od starijih žena. Zauzvrat starijim ženama se kroz ovaj odnos vraća smisao za životom jer se osjećaju korisnima te dobivaju potrebnu pomoć u obavljanju svakodnevnih aktivnosti (Crites, 2015.).

3.2.3. Molenbeek Kangaroo – sustanarski projekt

„Kangaroo“ projekt u Belgiji, Nizozemskoj i Skandinaviji nastoji spojiti starije osobe koje žive u velikoj prostranoj kući ili stanu s mladim parovima koji nisu u najboljoj financijskoj situaciji odnosno ne mogu naći prikladan smještaj za svoje financijske mogućnosti. Cilj ovog projekta dijeljenja doma je sprječavanje da se starije osobe osjećaju izolirano te da se ponovno uspostavi smisao intergeneracijske solidarnosti za mlade, ali i za starije osobe. Tako starije osobe dobiju potrebnu njegu, brigu i socijalni aspekt u životu, dok mladi par riješi pitanje stanovanja. Odličan primjer ovakvog tipa doma za starije jest Molenbeek Kangaroo u Belgiji gdje ne samo da se spajaju mladi parovi i starija osoba iz iste zemlje, već k starijoj osobi dolaze strani državljani. Time se obje strane razvijaju i kulturološki. Ovakav model čak zadovoljava želju 75% starijih osoba, a to je da ne žele napustiti svoj dom, stoga se može reći da je ovo za njih idealno rješenje (Kaplan i sur, 2016.).

3.3. Brentwood centar za skrb i njegu - klasični dom za starije

Dom za starije Brentwood u Engleskoj, primjer je klasičnog doma. U domu su smještene sve potrebne medicinske službe, odjel za osobe s demencijom, razne uslužne djelatnosti (kino, frizerski salon, vrtlarenje itd.). Također korisnici su uključeni u razne socijalne, zdravstvene i umjetničke aktivnosti koje se odvijaju u domu, dok u vanjskom prostoru mogu pronaći prostore za sjedenje gdje mirno mogu uživati u razgovoru s drugima. Uređeni vrtovi su popularna mjesta okupljanja i socijalnih aktivnosti. Dom je smještan van grada, ali je u neposrednoj blizini javnog prijevoza čija stanica je ispred doma. Time su korisnici lako povezani s gradskom zajednicom (web stranica RCH, 2019.).

Slika 5. Prikaz doma za starije Brentwood, Engleska (<https://goo.gl/images/6RGMUS> & <https://goo.gl/images/ErQw9S>)

4. PRIMJERI DOMOVA ZA STARIJE OSOBE U HRVATSKOJ

U Hrvatskoj dva najčešća tipa domova za starije su obiteljski dom i dom za starije ustanova (u državnom ili privatnom vlasništvu). Uvjeti koje svi domovi moraju ispunjavati uređeni su Pravilnikom o minimalnim uvjetima za pružanje socijalnih usluga. Obiteljski dom smije udomiti najviše dvadeset korisnika. Korisnicima u obiteljskom domu pružene su usluge boravka, prehrane, zdravstvene usluge te socijalne i radne aktivnosti. Boravak u domu može biti cjelodnevni i poludnevni, a smještaj stalni, tjedni i privremeni (Vodič za starije građane, grad Zagreb, 2017.).

Dom za starije u smislu ustanove, pruža korisniku potpunu skrb koja se sastoji od usluga smještaja, prehrane, medicinske njege, radnih terapija i korištenje slobodnog vremena. Razlika između obiteljskog doma i doma za starije u smislu ustanove, je u biti u kapacitetu korisnika i u opsegu usluga. Kao što smo ranije napomenuli, većina domova za starije u Hrvatskoj su treće generacije, no ovdje ćemo opisati bolje i klasične primjere domova za starije u Hrvatskoj.

4.1. Dom Salvia u Crikvenici – privatna ustanova

Dom za starije Salvia smješten je u Crikvenici u neposrednoj blizini mora. To je prvo naselje za starije osobe u Hrvatskoj dizajnirano po uzoru domova četvrte generacije čija je svrha poboljšanje kvalitete života starijih prvenstveno sudjelovanjem u raznim svakodnevnim aktivnostima. Iz svojih soba korisnici mogu uživati u predivnom pogledu na more. Kuhinja s restoranom, kafić, dnevni boravci, dva zimska vrta s prostranim terasama, fitness centar, ambulanta i knjižnica su sve dijelovi doma namijenjeni za što bolji život starijih. Fizikalne, zdravstvene i radne terapije te kulturne, socijalne, sportske, rekreacijske i zabavne aktivnosti su dostupne svakom korisniku, ali većinom u zatvorenom prostoru. Vanjski prostor nije posebno uređen, ali prednost za korisnike je neposredna blizina mora (Ravlić, 2016.).

Slika 6. Prikaz doma Salvia (<http://salvia-residence.com/hr/homepage>)

4.2. Dom za starije osobe Sveta Ana Zagreb – državna ustanova

Još 1977. godine otvoren je dom za starije osobe u Novom Zagrebu. Arhitekti doma, Đuro Mirković i Tomislav Petrinjak dobitnici su nagrade grada Zagreba za odlično idejno rješenje doma. Dom okružuje zelena površina zasađena drvećem koja korisnicima služi za ugodnu i mirnu šetnju. Drveće je ujedno iskorišteno kao i zaštita od buke koja dolazi s glavne prometnice. Osim šetanja, vanjski prostor nije iskorišten za ostale terapijske i socijalne aktivnosti. Kao i u privatnim domovima, korisnicima su omogućene identične usluge njege i skrbi te usluge trajnog ili

privremenog boravka, prehrane, društvene i kulturno-zabavne aktivnosti, razne kreativne radionice, zdravstvene i radne terapije (web stranica doma Sveta Ana, 2019.).

Slika 7. Prikaz doma za starije osobe Sveta Ana, Zagreb (<http://www.sv-ana.hr>)

4.3. Obiteljski dom za starije Čović, Dugo selo

Obiteljski dom za starije Čović, smješten je izvan grada u mirnom i manje naseljenom području. Korisnici su raspoređeni u sobe velike obiteljske kuće. Vanjski prostor doma je veoma oskudan. Dvorište sa stolom za sjedenje i voćnjak jedini su elementi vanjskog prostora koji korisnicima mogu poslužiti za kratkotrajni odmor ili socijalne aktivnosti. Nažalost, ne samo ovakvi, već većina domova u Hrvatskoj nema adekvatno uređen vanjski prostor po europskim standardima koji bi se mogao koristiti u svrhu terapije i liječenja starijih osoba (web stranica Moj kvart, 2019.).

Slika 8. Prikaz obiteljskog doma za starije Čović, Dugo Selo (www.mojkvart.hr)

5. VANJSKI PROSTORI U DOMOVIMA ZA STARIJE U SVRHU TERAPIJE I LIJEČENJA

Krajobrazno uređenje vanjskog prostora u domovima za starije ima višestruku ulogu. Osim očigledne uloge estetike, prvenstvena namjena vanjskih prostora jest terapija i funkcionalnost za korisnike. Kaplan (1995., 2001.) potvrdio je da priroda zbog svojih obnavljajućih i iscjeliteljskih moći pozitivno utječe na zdravstveno stanje ljudi, dobrobit i kvalitetu života. Osoba u doticaju s prirodnim okruženjem bilježi manje razine stresa i anksioznosti, dok tjelesna aktivnost pomaže u jačanju fizičkog i mentalnog aspekta života što u konačnici smanjuje broj padova i ozljeda korisnika. Vanjski prostor pruža mogućnost terapijskih aktivnosti koje razvijaju odnosno održavaju kognitivne sposobnosti korisnika. Krajem 20. stoljeća provedeno je istraživanje u kojemu su korisnicima postavljena pitanja u svrhu otkrivanja učinka terapijskog vrta na njih (Cooper Marcus, 2007.). 79% ispitanika izjavilo je da se nakon boravka u terapijskom vrtu osjeća opuštenije i mirnije, njih 25% osjećalo se osvježnije i snažnije, dok 22% izjavilo je da sada mogu bolje razmišljati i podnositi neke stvari. Drveće, biljke, priroda, mirisi, zvukovi i svježi zrak je navelo 59% ispitanika kao glavni razlog zašto se osjećaju bolje. Prema istraživačkom radu, Preporuke za optimizaciju i planiranje domova koji skrbe o osobama s demencijom (2018.), otvoreni prostor se sastoji od tri nezavisne cjeline: funkcionalna odnosno servisna, ulazni dio i terapijski vrt. Ovdje ćemo se usredotočiti na terapijske vrtove i općenito uređenje vanjskog prostora u svrhu liječenja i terapije korisnika.

Prema istraživanju Lin Shi i sur. (2018.) vanjski prostori doma najviše se koriste u svrhu razgledavanja, zatim za šetnju, a potom s podjednakim udjelom slijede aktivnosti poput sjedenja, razgovaranja, tjelovježbe i vrtlarenja.

5.1. Boravišni prostori na otvorenom

U prošlosti, krajobraznom uređenju domova za starije, nije bilo posvećeno dovoljno važnosti. Iako neki domovi za starije imaju bolje dizajnirane vanjske prostore od ostalih domova i dalje cjelokupni vanjski prostor je loše ili nedovoljno iskorišten. No, u današnje vrijeme vidimo jačanje i razvijanje trenda koji se zalaže za poboljšanje kvalitete života starijih osoba, što uključuje i krajobrazno uređenje. Uzimajući u obzir da je vanjski prostor loše iskorišten odnosno nefunkcionalan, korisnici nemaju želju niti motivaciju da u njemu borave ili da ga koriste za svakodnevne aktivnosti. Već smo ranije naveli, doticaj s prirodom odnosno boravak u njoj

pozitivno utječe na fizičko i mentalno stanje korisnika (Othman i Fadzil, 2014.). Opisat ćemo kako dizajn može omogućiti i privući korisnike doma da provode vrijeme u vanjskim prostorima.

Kod krajobraznog uređenja prostora za starije potrebno je obratiti posebnu pozornost na njegovu sigurnost, dostupnost odnosno pristupačnost i povezanost (Grant-Savela, 2010.).

Staze koje povezuju unutarnji prostor doma s njegovim vanjskim prostorima trebaju biti privlačne i ohrabrujuće te u slučaju da su u domu smještene manje pokretne osobe, podloga staze treba biti sukladno tome prilagođena (Grant-Savela, 2010.). Primjer kako dobiti takav dizajn je korištenje pergola obraslim biljem (bilo voćem ili cvijećem). Slika 9 nam dočarava takvu jednu stazu koja jednostavno privlači korisnika da prođe njome. Obraslo bilje iznad pergole osim privlačnosti ima i čimbenik zaštite jer pravi hlad i štiti korisnike od sunčevih zraka.

Slika 9. Prikaz pergole obrasle biljem (www.pinterest.com)

Sljedeći primjer je dizajniranje trga s pergolama ili sjenice koji može poslužiti korisnicima kao mjesto okupljanja i socijaliziranja. Slika 10 pokazuje instalacije u vanjskom prostoru koje bi starijim osobama bile funkcionalne i privlačne. Takvim krajobraznim uređenjem, korisnici mogu obavljati razne aktivnosti na svježem zraku koje su prije obavljali u zatvorenim prostorima.

Slika 10. Prikaz pergola i sjenica (www.ofdesign.net & <https://renoguide.com.au>)

5.2. Terapijski vrt

Korisnost terapijskih vrtova poznata je čovječanstvu još od rane povijesti. Prvi zabilježeni vrtovi korišteni za terapiju dizajnirani su još u drevnom Egiptu gdje su uznemirenim kraljevskim članovima propisane duge šetnje vrtovima palača radi mentalnog smirenja. U 12. stoljeću primjena terapijskog vrtlarenja pojavljuje se u samostanu u Francuskoj. Kasnije, krajem 18. i 19. stoljeća u Europi u liječenju psihičkih bolesnika terapijsko vrtlarenje doživjelo je veliku popularnost. U istom periodu, u Americi također se počelo primjenjivati vrtlarenje u svrhu liječenja psihički oboljelih osoba. Posebice nakon Prvog i Drugog svjetskog rata pojavio se veliki broj osoba kojima je bila potreba terapija. U tu svrhu porastao je interes za terapijskim vrtovima koji su dokazano imali pozitivan utjecaj na mentalno stanje korisnika te rehabilitacijski učinak na fizičko zdravlje istih (McHugh, 2018.). Službeno, terapijski vrt je definiran kao posebno dizajnirani vrt s glavnim ciljem jačanja motoričkih, senzoričkih, kognitivnih, afektivnih, alimentarnih, duhovnih i socijalnih potencijala za život i zdravlje (Dujmović, 2016.). Samo postojanje vrta, nije toliko važno kao briga za njega. Upravo je briga za vrt sama suština njegove terapijske moći. Korištenje vrta možemo podijeliti na tjelesne odnosno fizičke aktivnosti, multisenzoričku stimulaciju i društvenost i

privatnost (Trelis, 2010.). Pod tjelesne i fizičke aktivnosti spadaju razne tjelovježbe i hortikultura (vrtlarenje) kojima se jača snaga i gipkost mišića, izloženost sunčevom svjetlu posebice radi akumuliranja vitamina D te pješaćenje odnosno aktivno kretanje.

Sadnjom povrća i voća terapijski vrt dobiva svoju svrhu i postaje popularna aktivnost kod korisnika. Primjereni primjeri vrsta povrća za sadnju su: rotkvice, tikvice, rajčica, grašak, salata, špinat i blitva, dok za voće jednostavan primjer su maline, borovnice i posebice jagode koje se mogu uzgajati u visećim posudama. Moguće je postaviti navedene vrste u uzdignute žardinjere kako bi slabije pokretnim starijim osobama bio omogućen lakši pristup (Brodar i sur., 2018., Nenković, 2018.). U slučaju da se sade kruške i jabuke, preporuča se korištenje patuljastih sadnica (Turner, 2014.).

Osim klasičnog voćnjaka, primjerenija ideja u vanjskom prostoru doma za starije je uzgajanje voćki čije grane su usmjerene u rast horizontalno uz zid ili ogradu. Na taj način voćka ostaje nižeg rasta, a plodovi voćke su lako dostupni svim korisnicima doma (onima pokretnima i manje pokretnima). Takav uzgoj je oblik umjetnosti te dolazi iz Europe. Raznim tehnikama orezivanja voćki mogu se oblikovati voćke u željeni izgled (slika 11). Dakle, osim samog uzgoja plodova, korisnik može učiti kako orezivati i oblikovati voćke na zanimljiv i kreativan način. Takav oblik terapije je koristan za korisnike jer ih održava fizički aktivnima dok ujedno proširuju svoje obzore, vještine i znanje u voćarstvu (Rose, 2018.).

Slika 11. Prikaz voćnjaka (<https://goo.gl/images/CUzQo4> & <https://goo.gl/images/uMUX4D>)

Pet kategorija terapijskog učinka vrtlarenja prema Dujmoviću (2016.):

1. Poboljšanje tjelesnog zdravlja – aktivan boravak u vrtu odnosno vrtlarenje jednak je umjerenom tjelesnom vježbi na svježem zraku koja je ujedno najbolja vrsta fizičke aktivnosti u zdravstvenom smislu.
2. Poboljšanje psihičkog zdravlja – mnoga znanstvena istraživanja pokazala su da hortikultura pozitivno utječe na kvalitetu života, radost i osjećaj samokontrole, popravljajući raspoloženje, ublažava depresiju i razinu stresa.
3. Poboljšanje društvenog zdravlja – terapijska hortikultura idealna je za lako uspostavljanje kontakata i komunikacije te je dokazano da se njome jačaju odnosi unutar grupe, razvija socijalna inteligencija te se olakšava integracija korisnika u društvo.
4. Poboljšanje duhovnog zdravlja – u radu u prirodi osoba osjeća dozu neutvrđene realnosti. Dokazano je da su duhovni ljudi manje skloni depresiji, anksioznosti, suicidu i ovisnosti o drogama.
5. Stjecanje znanja, vještina i vrlina – vrtlarenjem se razvijaju sposobnosti poput timskog rada, pamćenja i koncentracije. Također poboljšava se odgovornost, samopouzdanje, timski rad i inicijativnost.

Osim ovih pet pozitivnih utjecaja terapijskog vrta, imamo i onaj ekonomski. Naime, terapijski vrt je relativno jeftin vid terapije jer potrebni resursi za izgradnju vrta nisu skupi te jednom kada su dizajnirani ostaju dugotrajno i uvijek su dostupni korisnicima (Nenković, 2018.).

No, postoji i mogućnost negativnog utjecaja terapijskog vrta na korisnike (Koschnitzki, 2011.). Doduše, negativan utjecaj izvorište pronalazi u vanjskim faktorima koji se lako mogu ukloniti. Prva na popisu jest gradska buka (industrijski pogoni, promet, buka, velike jedinice za hlađenje). Gradska buka ima negativan utjecaj na korisnike posebice kada su aktivno uključeni na aktivnosti u vanjskom prostoru. Tada ih buka ometa i čini ih nezadovoljnima što im ujedno podiže razinu stresa. Stoga je preporučljivo koristiti vodu ili vegetaciju kao zaštitne barijere od prodora buke u vanjske prostore doma. Ako to nije moguće, potrebno je pronaći novu lokaciju za terapijski vrt. Drugi faktor koji ima negativan utjecaj jesu sunčeve zrake. Neke starije osobe su osjetljivije na kožu stoga ako se nemaju gdje zakloniti, neće rado provoditi vrijeme u vanjskom prostoru. Bitno je planirati vrt i određena mjesta hladovine gdje se korisnici mogu skloniti te pritom ostati aktivni u onome što su naumili raditi vani.

Korištenjem pergola lako se može ukloniti prepreka sunčevih zraka. Uz zaštitno djelovanje, pergole stvaraju i vezu između vrta i doma što na neki način potiče korisnike da izađu iz doma i neprimjetno uđu u vanjski prostor. Također pergole u vrtu su vječno mjesto okupljanja i socijalnih aktivnosti. Preporuča se da pergole budu obrasle penjačicama (Brodar i sur., 2018.).

Posljednja prepreka jesu djela apstraktne umjetnosti. Dokazano je da djela apstraktne umjetnosti potiču emotivno stanje u kojem se nalazimo. Na primjer, ako se korisnik osjeća loše, tužno ili je u depresiji, vidjevši apstraktno djelo postat će još tužniji i depresivniji (Koschnitzki, 2011.).

5.3. Senzorički vrt

Multisenzorička stimulacija odnosno stimulacija svih osjetila (vid, sluh, okus, dodir i miris) postiže se dizajniranjem senzoričkih vrtova. Stimuliranje osjetila razvija ugodne doživljaje kod korisnika, a time postaju otvoreniji za komunikaciju i sudjelovanje u raznim aktivnostima na otvorenom. U vrtu su dizajnirane staze (betonske, kamene ili drvene), zidići, klupe za sjedenje, pergole i sjenice kako bi ti korisnici tamo provodili što više vremena (Worden i Moore, 2010.). Privlačnost boja, mirisa i zvukova prirode omogućuje multisenzoričku stimulaciju čime sva korisnikova osjetila bilježe pozitivan utjecaj na njega što rezultira smanjenjem tenzija, frustracija i stresa. Tu su aktivnosti poput promatranja prirode, slušanje ptičjeg pjeva, doživljaja puhanja vjetra i topline sunca, itd. Društvenost i privatnost podrazumijeva korištenje prostora za osobno intimno razmišljanje i druženje odnosno socijalne aktivnosti (Brodar i sur., 2018.). Preporuka Brodara i suradnika (2018.) je da senzorički vrt treba osmisliti kako bi sva osjetila bila stimulirana. Jedan način da se to postigne jest korištenje biljaka različitih boja, oblika, tekstura, mirisa i okusa. Treba izbjegavati biljke koje predstavljaju moguće neugodnosti kod korisnika (biljke opasne po kožu ili trnovite biljke). Posebno je korisno začinsko i ostalo mirisno bilje postaviti u kutovima, sjedećim zonama ili pristupnim točkama kako bi osobama s demencijom bile od pomoći pri orijentaciji (Delhanty, 2013.). Također osobe sa slabijim vidom i sluhom imaju izraženije osjetilo mirisa, stoga će se i oni bolje orijentirati u područjima gdje je zasađena na primjer lavanda, ružmarin, kamilica, bosiljak, vlasac, kim, mažuran, timijan, borovi, i drugo aromatično bilje (Nenković, 2018.). Bilje treba birati ovisno o sezonskim promjenama i klimatskim uvjetima.

Komponente senzoričkog vrta ne sastoje se samo od biljnog materijala već i staza, klupa, zidova itd. Poželjno je koristiti različite materijale za popločavanje staza da se omogući nesmetano kretanje kroz vrt osobama u invalidskim kolicima. Minimalna širina staze mora biti oko 115cm a,

idealana je oko 150 cm (Eva S. Ward, Kimberly A. Moore, 2018.).

Slika 12. Prikaz primjer senzoričkih vrtova (<https://michaelzyskind.files.wordpress.com> & <https://goo.gl/images/sR8iku>)

Zvučni efekt u senzoričkim vrtovima može se postići zvukom kretanja vode i šuštanjem odnosno dodirivanjem lišća. Osjećaj ugone i hlađenja može se ostvariti fontanom i malim umjetnim slapovima. No, kod rada s vodom treba biti oprezan, osigurati sve vodne instalacije i pobrinuti se da mjesta s vodom nisu preduboka (Brodar i sur., 2018, Nenković, 2018.).

Potrebno je smisliti rasvjetu u vrtu kako bi noću bio ostvaren vizualni efekt koji djeluje umirujuće na korisnika. Prednost je da korisnici mogu uživati u pogledu na uređeni vrt iz svojih ili zajedničkih boravišnih prostora. Raslinje iste boje je preporučljivo grupirati (Brodar i sur., 2018, Delhanty, 2013.). Osjet dodira i okusa može se postići branjem i dodirivanjem bilja odnosno konzumiranjem voća i povrća iz vrta.

5.4. Vrt za motoriku

Važnost tjelovježbe se ne može prenaglasiti. Zdravlje osobe ovisi o fizičkoj aktivnosti, kako u mladim osoba tako i u starih. Danas možemo naići na mišljenja da tjelovježba možda nije primarna za starije osobe, ali istraživanja upravo pokazuju suprotno. Korisnici se lakše odlučuju za šetnju vanjskim prostorom ako je staza smještena uz zelenilo i zaklonjena od buke (Loukaitou-Sideris i sur., 2014.). Postoji više načina kako urediti vrt za motoriku u svrhu terapije starijih osoba. Sprave za vježbanje poput sprava za rastezanje, ravnotežu, masažu, razgibavanje ili refleksoterapiju trebaju biti neizostavan dio vanjskog prostora u domu za starije. Sprave se mogu naručiti već napravljene ili ekonomičnija verzija jest ona gdje se koriste prirodno oblikovane sprave (Brodar i sur., 2018.). Dizajniranje velikog šaha, igrališta za boćanje i drugih igrališta

odličan su primjer vrta za motoriku. Ova mjesta su popularna i omiljena kod korisnika te potiču fizičke, mentalne i socijalne aktivnosti.

Slika 13. Prikaz velikog šaha (Designing Therapeutic Gardens for Healing in Nursing Homes, MOH Holdings)

Također preporučeno je odrediti površinu za običan prostrani travnjak koji može poslužiti za razne igre, grupne vježbe poput aerobika, razgibavanja, plesanja, itd (Loukaitou-Sideris i sur., 2014.). Prema Nenković (2018.) ljuljanje ima pozitivan utjecaj na nepokretne osobe. Ljuljanjem nepokretne osobe se osvješćuju o položaju svoga tijela u prostoru.

Slika 14. Prikaz primjera sprava za tjelovježbu za starije osobe (Placemaking for an aging population: Guidelines for senior-friendly parks, Loukaitou-Sideris Anastasia, Levy-Storms Lene, Brozen Madeline, 2014.)

Staze za hodanje sačinjene su od glatkih i oblih riječnih kamenja koji strše van iz betonske ili neke druge podloge. Takva kvrgava površina koristi se u svrhu refleksologije te ima tri prednosti: potiče relaksaciju, poboljšava cirkulaciju i snižava krvni tlak (Fisher i Li, 2004.). Najbolji način hodanja po takvim površinama jest hodanje u čarapama ili bosonogo hodanje. Treba hodati polako i ne predugo, barem na početku, jer je bolno. Slika 15 prikazuje primjere staza za refleksologiju. Uz staze se mogu postaviti instalacije koje će korisnicima služiti za pridržavanje dok prelaze stazu. Reljef staze može biti intenzivniji ili blaži. Također ove staze se mogu dizajnirati i s vodom.

Slika 15. Prikaz primjera refleksoloških staza (<https://goo.gl/images/g6FPpm>; <https://goo.gl/images/chqgMR> & <https://goo.gl/images/J4Bixm>)

5.5. Terapija životinjama

Životinje starijim osobama mogu pružiti neopipljive prednosti poput poboljšanja mentalnog i fizičkog zdravlja. Primjerice, šetnja psa povezana je sa smanjenjem krvnog tlaka, opasnosti od kardiovaskularnih bolesti i poboljšanjem cirkulacije. Kod dementnih korisnika, terapija životinjama im pomaže u socijaliziranju i održavanju tjelesne težine, dok se kod korisnika s depresijom smanjuje strah, nervoznost i osjećaj samoće.

Neke od aktivnosti koje korisnici mogu vršiti u svrhu terapije su spomenuta šetnja s psima, kupanje životinja, igranje sa životinjama te promatranje i draganje istih. Pokazalo se da vlasnici kućnih ljubimaca češće koriste vanjski prostor doma nego ostali. Oni također više sudjeluju u fizičkim aktivnostima, idu u dulje šetnje, upuštaju se u dulje razgovore i pokazuju bolje socijalno ponašanje. U slučaju da u domu za starije nije dopušteno držati životinje, iste benefite korisnici mogu ostvariti povremenim posjećivanjem osoba s kućnim ljubimcima u svrhu terapije.

Instalacija akvarija s ribicama u domu ili njegovim vanjskim prostorima pokazala se korisna u svrhu dobivanja tjelesne težine kod osoba s demencijom kod kojih je to bilo potrebno (Cherniak P. i Cherniack A., 2014.).

Korištenjem biljaka i hranilicama privlači se pozornost ptica i leptira čije promatranje može korisniku doma pružiti osjećaj ugođe i mira (Koschnitzki 2011.).

5.6. Vodene površine

Prisutnost vodenih elemenata u dizajniranju vanjskog prostora doma smatra se jednom od glavnih faktora. Voda je važna radi zvukova koje proizvodi te efekta osvježavanja i hlađenja u vrijeme ljeta za sve one koji su prisutni u njejoj blizini. Elementi vode mogu se iskoristiti u raznim

oblicima poput fontane, jezera, slapova, instalacija za životinje itd. (Carman, 2018.). Fontane ili drugi vodeni elementi su popularna mjesta privlačna za ljudske oči i uši. Zvukovi protjecanja vode mogu prikriti ostale nepoželjne zvukove izvana, dok istovremeno imaju umirujući učinak na korisnika. Dizajniranje umjetnog ili iskorištavanje prirodnog jezera u svrhu pecanja, također pruža korisnicima jednu terapijsku aktivnost.

Tjelovježba u vodi dokazano smanjuje bol kod osoba s artritisom, poboljšava fleksibilnost i ravnotežu te jača mišiće. Pošto se vježbe baziraju na otporu u vodi, mogućnost ozljede je minimalna. Ovakva tjelovježba također pozitivno utječe na snižavanje udjela masnog tkiva i tjelesne težine te zbog jačanja muskulature smanjuje opasnost pada i ozljeda korisnika (Bum Kim i O'sullivan, 2013.). Za odvijanje hidroterapije potreban je bazen. Aktivnosti koje korisnici mogu raditi u bazenu su plivanje, hodanje, aerobik i ostale vježbe predvođene stručnim osobljem.

Slika 16. Prikaz primjera hidroterapije (fontana i bazen) (<https://focusedcollection.com> & <https://www.arthritis-health.com>)

5.7. Vanjski prostor doma za starije koji ima sve navedene terapijske sadržaje

Primjer idealno dizajniranog vanjskog prostora doma za starije nalazimo u Singapuru u domu Tampines. Vanjski prostor doma zadovoljava svih deset kriterija koja su istraživanja pokazala kao ključna kada je riječ o dizajniranju vanjskog prostora za starije osobe.

Deset čimbenika su: kontrola, izbor, sigurnost, pristupačnost, socijalna podrška, fizička aktivnost, privatnost (intima), kontakt s prirodom, udobnost i estetički i senzorički doživljaj ugone (Loukaitou-Sideris i sur., 2014.).

Svi vanjski prostori su lako dostupni i povezani s domom. Ovakvo okruženje korisnicima doma pruža sve uvjete za bolju kvalitetu života i ugodno i sretno starenje.

Slika 17. Prikaz vanjskog prostora doma za starije Tampines (Designing Therapeutic Gardens for Healing in Nursing Homes, MOH Holdings)

6. DOM ZA STARIJE SVETI JOSIP

Dom za starije Sveti Josip smješten je na brijegu Kajfeš u neposrednoj blizini bolnice Sveti Duh, trgovine i ostalih korisnih sadržaja. Smještaj u domu je jednokrevetni i dvokrevetni te može zaprimiti 355 korisnika. Sve sobe imaju vlastitu kupaonicu i balkon, a većina soba ima pogled na grad Zagreb. Objekt je razdijeljen na dvije zgrade povezane s predvorjem doma. Obje zgrade imaju četiri etaže i dva dizala.

Preko 100 stručnog osoblja brine se za korisnike osiguravajući im zdravstvene, savjetodavne, rehabilitacijske, sportsko-rekreativne, socijalne, higijenske i prehrambene usluge. Korisnici imaju mogućnost sudjelovati u aktivnostima poput gimnastike, joge, stolnog tenisa, boćanja, izletima, učenja stranog jezika (engleskog i njemačkog) i informatike, kreativnih i glazbenih radionica te raznim manifestacijama, smotrama i festivalima (web stranica Doma za starije osobe Sveti Josip, 2018).

Vanjski prostor doma sadrži mali trg uz glavni ulaz (slika 18) kojeg korisnici koriste pretežito za sjedenje u slobodnom vremenu. Ostali dio vanjskog prostora doma poželjno je urediti.

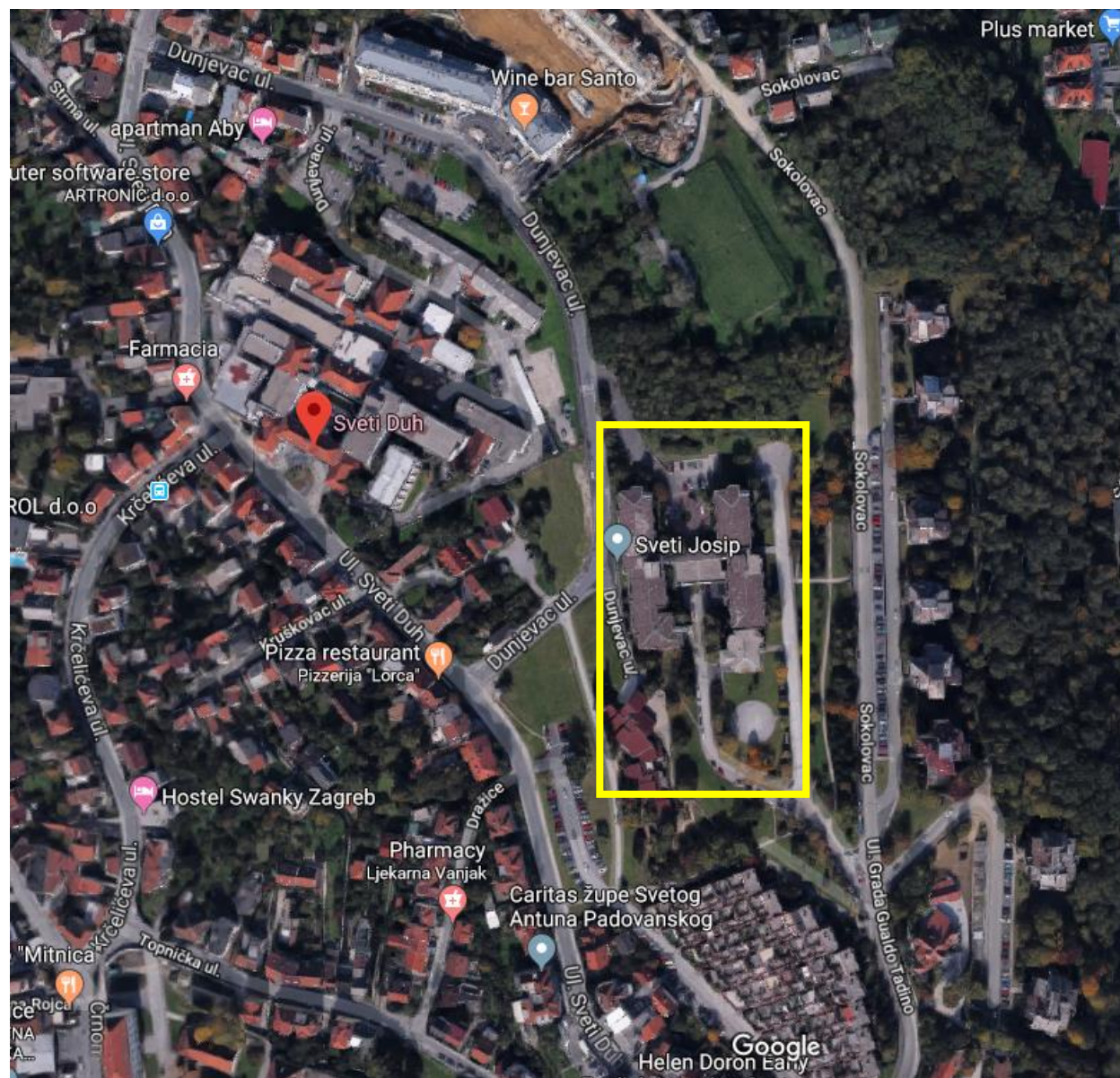

Slika 18. Prikaz doma za starije Sv. Josip (glavni ulaz, 26.03.2019.)

6.1. Urbanistička situacija

Dom Sv. Josip smješten je u gradskoj četvrti Črnomerec, točnije u gradskom naselju Sveti Duh blizu obronaka Medvednice. Na sjeveroistoku je pretežito okružen šumom, a jugozapadu gustom mrežom naselja. Sa sjeverne strane spušta se cesta Dunjevac koja vodi do glavnog ulaza samog doma koji se nalazi na brijegu Kajfeš. Sa istočne strane nalazi se cesta Sokolovac i Ulica Grada Gualdoa Tadinoa preko kojih se dolazi do stražnjeg ulaza u zgradu doma.

Jugozapadno se proteže Sveti Duh, najveća prometnica u tom dijelu grada koja nosi sam naziv naselja.

Slika 19. Urbanistička situacija, Zagreb, dom za starije Sv. Josip (www.google.com/maps)

Slika 20. Urbanistička situacija, Zagreb, dom za starije Sv. Josip (<https://zagreb.gdi.net/zg3d/>)

Slika 20 A. Pogled na zapadnu stranu lokacije (<https://zagreb.gdi.net/zg3d/>)

Slika 20 B. Pogled sa sjeverozapadne strane na lokaciju (<https://zagreb.gdi.net/zg3d/>)

6.2. Postojeće stanje

U pripremi i tijekom izrade krajobraznog rješenja obavljeno je nekoliko terenskih istraživanja neposredne okoline doma za starije Sv. Josip i izvršene su inventarizacije postojećeg stanja.

6.2.1. Fotodokumentacija postojećeg stanja

Prilikom terenskog istraživanja zabilježene su vizure vanjskog prostora u vlasništvu doma za starije Sv. Josip te napravljena potrebna fotodokumentacija (slika 21.). Fotodokumentacija postojećeg stanja napravljena je 26.03.2019.

Slika 21. Urbanistička situacija, Zagreb, dom za starije Sv. Josip (<https://geoportal.dgu.hr>)

Sa sjeverozapadnog ruba terena (Slika 22. / vizura 1) pruža se pogled na mali trg ispred glavnog ulaza u zgradu doma. Trg je jednostavne radijalne forme sa centralnim središtem, a na rubnim dijelovima nalaze se klupe. Iza oploćenog dijela trga nalaze se mali potezi zelenila koji pretežito nisu uređeni. Na sjevernoj strani trga, uz pristupnu ulicu Dunjevac, nalazi se neuređeno parkiralište za osoblje i posjetitelje doma.

Slika 22. / vizura 1 (26.03.2019.)

Sjeveroistočni dio vanjskog prostora doma (Slika 23. / vizura 2) nalazi se sa stražnje strane zgrade. Prostor nije uređen već sadrži samo opločenu kružnu formu s klupama (dio protupožarnog puta) koja se nastavlja kao „šetnjica“ paralelna cijelom dužinom zgrade. Između „šetnjice“ i zgrade nalazi se uska i dugačka travnata ploha koja nije uređena (Slika 24. / vizura 3).

Slika 23. / vizura 2 (26.03.2019.)

Slika 24. / vizura 3 (26.03.2019.)

Sjeveroistočni dio vanjskog prostora doma (Slika 25. / vizura 4) prikazuje završetak „šetnjice“ sa neuređenom travnatom plohom i popločenom plohom sa spravama za vježbanje te boćalištem. Pored boćališta nalazi se drvena sjenica sa stolovima i klupama iz koje se pruža pogled na cestu i parkiralište obližnjih stambenih zgrada (Slika 26 / vizura 5).

Slika 25. / vizura 4 (26.03.2019.)

Slika 26. / vizura 5 (26.03.2019.)

Na južnoj strani, u vanjskom atrijskom dijelu doma (Slika 27. / vizura 6) nalazi se prostor za sjedenje (klupe, stol). Na krajnjem južnom dijelu granice obuhvata nalazi se prostor za odlaganje otpada. Spomenuti prostor također je stražnji izlaz/ulaz u glavnu halu doma te se nalazi u neposrednoj blizini susjednih stambenih zgrada koje ne pripadaju domu Sv. Josip.

Slika 27. / vizura 6 (26.03.2019.)

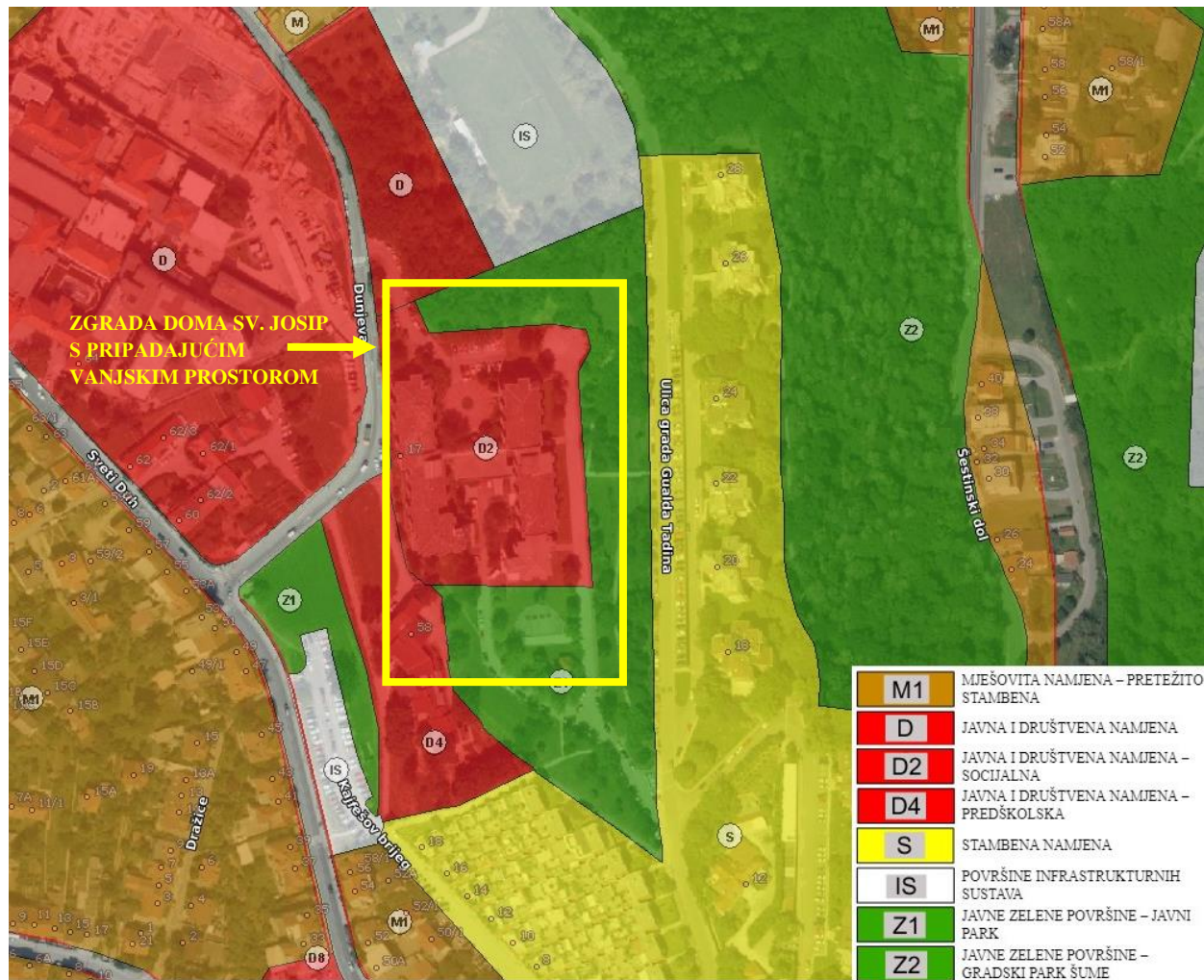
6.2.2. Namjena površina prema GUP-u Grada Zagreba

Prema GUP-u grada Zagreba (GUP Zagreb (9/2016) i Sesvete (19/2015)) područje doma za starije Sv. Josip kategorizirano je kao D2, odnosno javna i društvena namjena-socijalna.

Okolna namjena površina je pretežno stambena (S) i mješovita-pretežno stambena (M1).

Sa tri strane zgrade doma, sjeverne, istočne i južne, kategorizirano je područje namjene javne zelene površine-javni park (Z1).

U neposrednoj blizini (sjeveroistočno) nalazi se gradski park šuma (Z2).

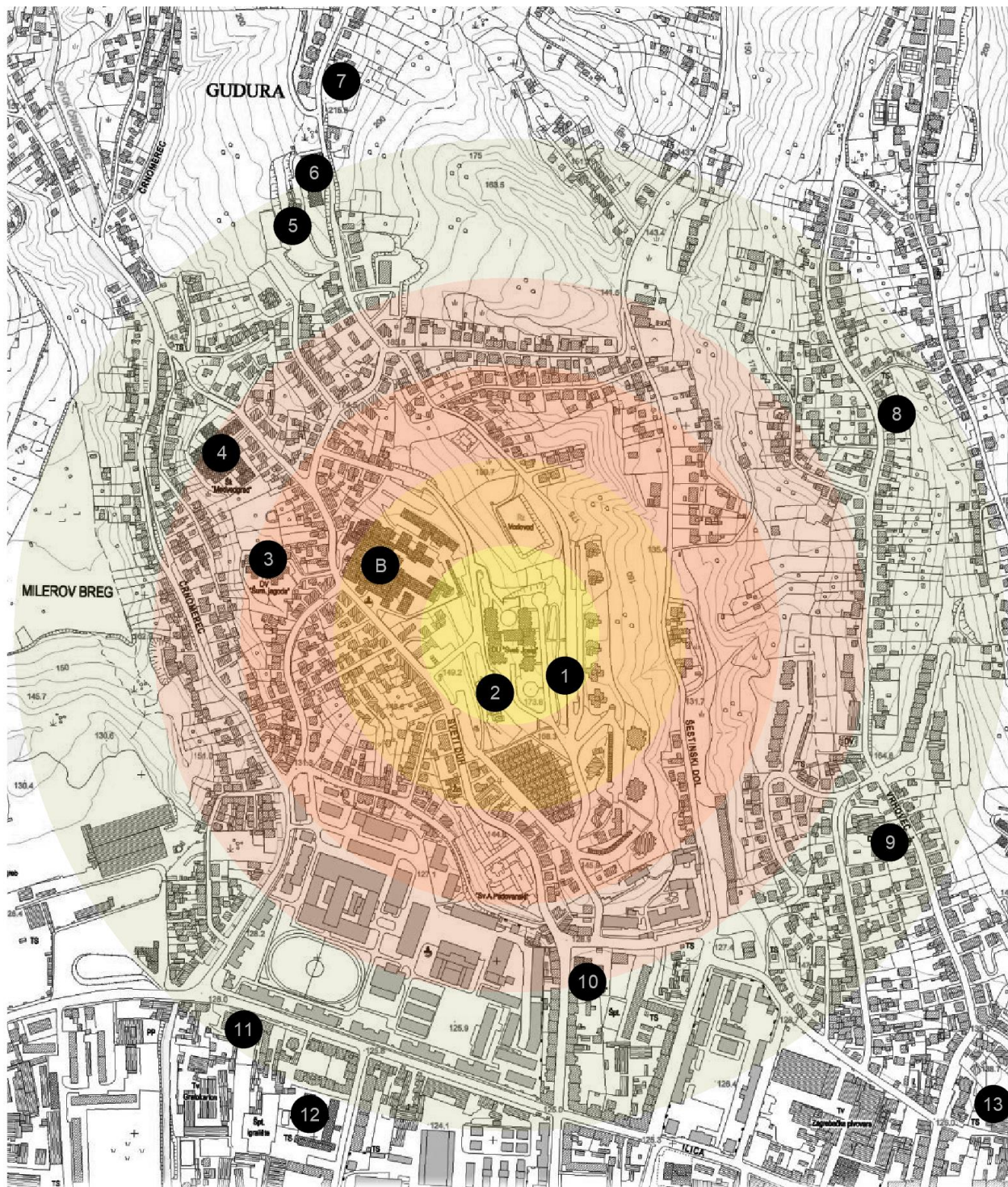
Slika 28. Namjena površina, užji obuhvat (<https://geoportal.zagreb.hr>)

6.2.3. Inventarizacija gravitacijskih točaka

Unutar radijusa od 1000m dodatno su inventarizirane građevine kao i drugi sadržaji javne namjene kao potencijalne gravitacijske točke budućih korisnika doma Sv. Josip (slika 29.).

Iako je dom Sv. Josip cjelina za sebe ipak je moguće, s obzirom na okolne sadržaje, planirati krajobrazno uređenje kako bi se potaknula međugeneracijska integracija te integracija korisnika doma s okolnim sadržajima.

Slika 29. Inventarizacija gravitacijskih točaka (podloga: <https://geoportal.zagreb.hr>)

- do 100 m obližnji park i dječje igralište (1) uz istočnu stranu granice parcele doma Sv. Josip i Dječji vrtić Šumska jagoda (2)

-100 do 250 m	bolnica Sveti Duh (B)
-250 do 350 m	Dječji vrtić Šumska jagoda (3)
-350 do 500 m	Srednja škola Medvedgrad (4) i Osnovna škola Pavlek Miškina (10)
-500 do 650 m	Srednja škola za montažu instalacija i metalnih konstrukcija (5), Gimnazija i ekonomska škola Benedikta Kotruljevića (6), Dječji vrtić Mala kuća (8), Dječji vrtić Sv. Male Terezije (9), Glazbena škola Ivan Zajec (11)
-650 do 1000m	Međunarodna osnovna škola Vedri obzori (7), Osnovna škola Ivana Cankara (12), Osnovna škola Nad Lipom (13)

Iako je dom Sv. Josip cjelina za sebe možemo zaključiti da bi se krajobraznim uređenjem vanjskog prostora doma moglo dodatno potaknuti međugeneracijsku interakciju u vidu raznih radionica i priredbi s obzirom da unutar radijusa od 1000 m ima najviše osnovnih škola i dječjih vrtića dok nekog značajnijeg ostalog sadržaja i ustanova nema.

Vanjski prostor mora biti osmišljen kao fluidna i funkcionalna cjelina sa sadržajima koji će podići kvalitetu života korisnicima doma te postati lako dostupna atraktivna destinacija koja će privući i potencijalne korisnike u vidu socijalizacije, kulturnog uzdizanja i obrazovanja.

7. PROSTORNE ANALIZE

U pripremi izrade konceptualnog rješenja krajobraznog uređenja Doma za starije osobe Sv. Josip analizirane su cestovne i pješačke komunikacije, vizure, vegetacija i podaci prethodno izvršenih inventarizacija postojećeg stanja (slike 21.-29.).

Ustanovljene su potrebe vanjskog prostora doma, kritične zone sigurnosti budućih korisnika i vizualne kvalitete prostora.

7.1. Analiza prometnica

Analiziran je cestovni promet u neposrednoj blizini granice obuhvata, intenzitet i karakter prometa te utjecaj na okolni prostor doma Sv. Josip (slika 30.).

Slika 30. Analiza užeg cestovnog prometa

Najferkventniji prometni pravac od Ilice do Dunjevca prolazi cestom Sveti Duh uz zapadni dio granice obuhvata, a zatim sjeverno cestom Dunjevac. Najveći intenzitet prometa je u jutarnjim i popodnevnim satima zbog dnevnih migracija lokalnog stanovništva i blizine bolnice Sv. Duh te između gospodarskih subjekata grada i periferije. U večernjim i noćnim satima promet je značajno manji.

Sa istočne strane lokacije nalazi se cesta Sokolovac koja se spaja na Ulicu grada Gualda Tadina na kojima je intenzitet prometa slab i povremen, a u sporednim ulicama odvija se promet većinom lokalnog stanovništva.

Sama lokacija nalazi se na vrlo povoljnom geografskom području u odnosu na cestovni promet te nije pretjerano izložena buci, naročito u istočnom dijelu. Za siguran i ugodan boravak unutar vanjskih prostora doma potrebno je biljnim materijalom ostvariti sigurnosnu i vizualnu zaštitnu zonu te većinu sadržaja smještati uz cijelu istočnu stranu granice obuhvata.

7.2. Analiza pješačkih komunikacija

Inventarizacijom prostora utvrđeni su potencijali i ograničenja u osmišljavanju sadržaja te oblikovanju pješačkih komunikacija.

Kretanje pješaka unutar vanjskog dijela lokacije uvjetovano je arhitekturom, njezinim prirodnim i fizičkim značajkama, konfiguracijom terena, vegetacijom, rubnim uvjetima i pristupnim pravcima. Kretanje je ograničeno zbog nedostatka pješačkih staza, neuređenosti prostora (najviše istočnog dijela) te neplanski raspoređene vegetacije.

Istočnu stranu lokacije potrebno je adekvatno urediti i popuniti sadržajima koji bi privukli korisnike doma, djelatnike i posjetitelje.

Pješačka komunikacija duž sjeverozapadne strane doma odvija se nogostupom ceste Dunjevac. Nogostup je u relativno dobrom stanju međutim na nekim dijelovima nedostaje.

Duž jugoistočne strane lokacije pješačka komunikacija nije znatno uređena. Ovaj komunikacijski pravac koriste stanovnici okolnih stambenih zgrada. Krajobraznim uređenjem jugoistočnog dijela lokacije ova pješačka komunikacija postaje potencijalno važna. Potrebno je oblikovati više pješačkih komunikacija za kretanje jugoistočnim dijelom vanjskog prostora doma, sustav staza i stuba, primjerenih svim sudionicima, koje prate konfiguraciju terena i koji bi bili povezani s okolnim prostorom. Glavnu pješačku komunikaciju potrebno je oblikovati kao dugu šetnicu kojim bi se povezali svi sadržaji i boravišni prostori doma. Širina i uzdužni nagib šetnice moraju biti prilagođeni kretanju osoba s invaliditetom.

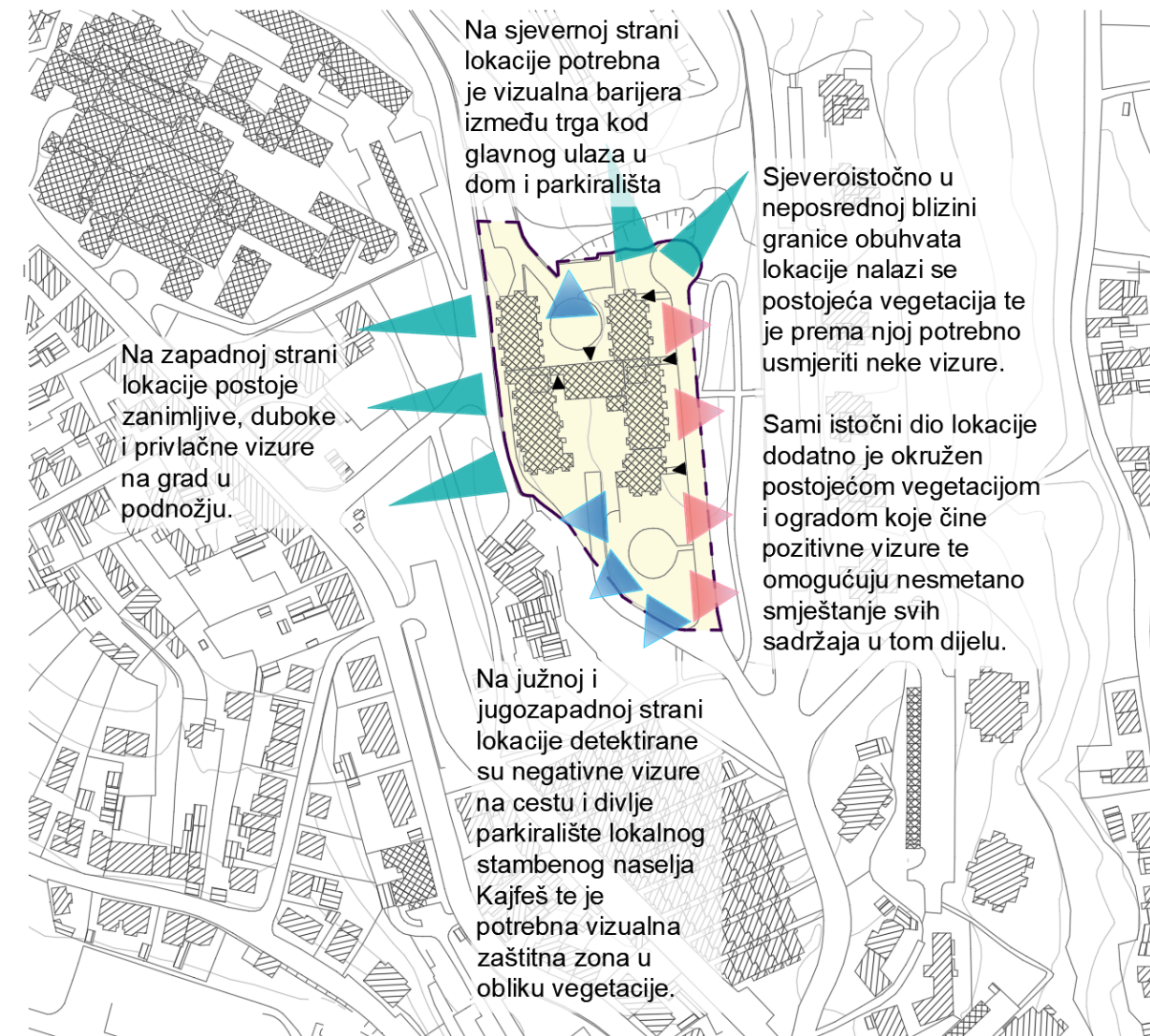

Slika 31. Analiza pješačkih komunikacija

7.3. Analiza vizura i vizualnih kvaliteta prostora

Na osnovu izvršenog terenskog istraživanja i prikupljene foto-dokumentacije izvršena je analiza vizura i vizualnih kvaliteta prostora (slika 32.). Ustanovljeni su vizualni potencijali i problemi koje treba uvažiti u daljnjem oblikovanju prostora i sadržaja.

U analizi su provjeravane vizure u željenim smjerovima, a najveći potencijal su one usmjerene prema zapadu, interesantne, duboke i slojevite vizure s pogledom preko sadržaja na grad koji se nalazi u nizini. Prilikom oblikovanja boravišnih prostora unutar lokacije sadržaje treba pravilno orijentirati i vizure prema šumi (sjeveroistok) i gradu očuvati (zapad).

Slika 32. Analiza vizura i vizualnih kvaliteta prostora

Na sjeveru i istoku lokacije nalazi se visoka vegetacija koja sama po sebi zaklanja negativne vizure na cestu i okolne zgrade te je stoga taj dio izrazito povoljan za smještanje većine sadržaja i boravišnih zona.

Južno i jugozapadno, u blizini lokacije, pružaju se vizure na stambeno naselje Kajfeš i cestu na kojoj se uvijek nalaze parkirana motorna vozila (većinom automobili lokalnog stanovništva) te je potrebno uz taj dio osmisliti vizualnu barijeru u vidu vegetacije.

Na zapadu se pružaju duboke i najzanimljivije vizure na grad u podnožju međutim, taj vanjski dio prostora ne zadovoljava uvjete za smještanje većine sadržaja koji su potrebni korisnicima.

7.4. Analiza vegetacije

Najveću površinu unutar granice obuhvata čine travnate površine, grmlje i drveće (1). Ispred glavnog ulaza u dom nalazi se par stabala i grmlja koje je potrebno malo urediti.

Na južnoj i istočnoj strani lokacije nalaze se stabla, grmlja i travnate plohe (1) koji čine dio vizualne zaštite (južni dio) koja je potrebna na tom dijelu. Potrebno je zadržati postojeću vegetaciju te posaditi novu na onim mjestima na kojima nedostaje i osigurati dovoljno raznolike vegetacije uz pješačke staze i sadržaje kao i razne vrste terapijskih vrtova. Uz planirane sadržaje treba stvoriti potrebnu sjenu i zaštitu od sunca te usmjeriti vizure i osnažiti smjerove kretanja. Van granice obuhvata nalazi se raspršena srednje visoka i visoka vegetacija (4), (najviše grmlje i drveće), u sklopu susjednih zgrada (dječji vrtić i stambene zgrade).

Na istočnoj strani uz samu granicu obuhvata nalazi se travnata površina sa stablima koja čini mali park i dječje igralište (3) koja je ujedno i vizualna zaštitna zona od pogleda na susjedne stambene zgrade i cestu.

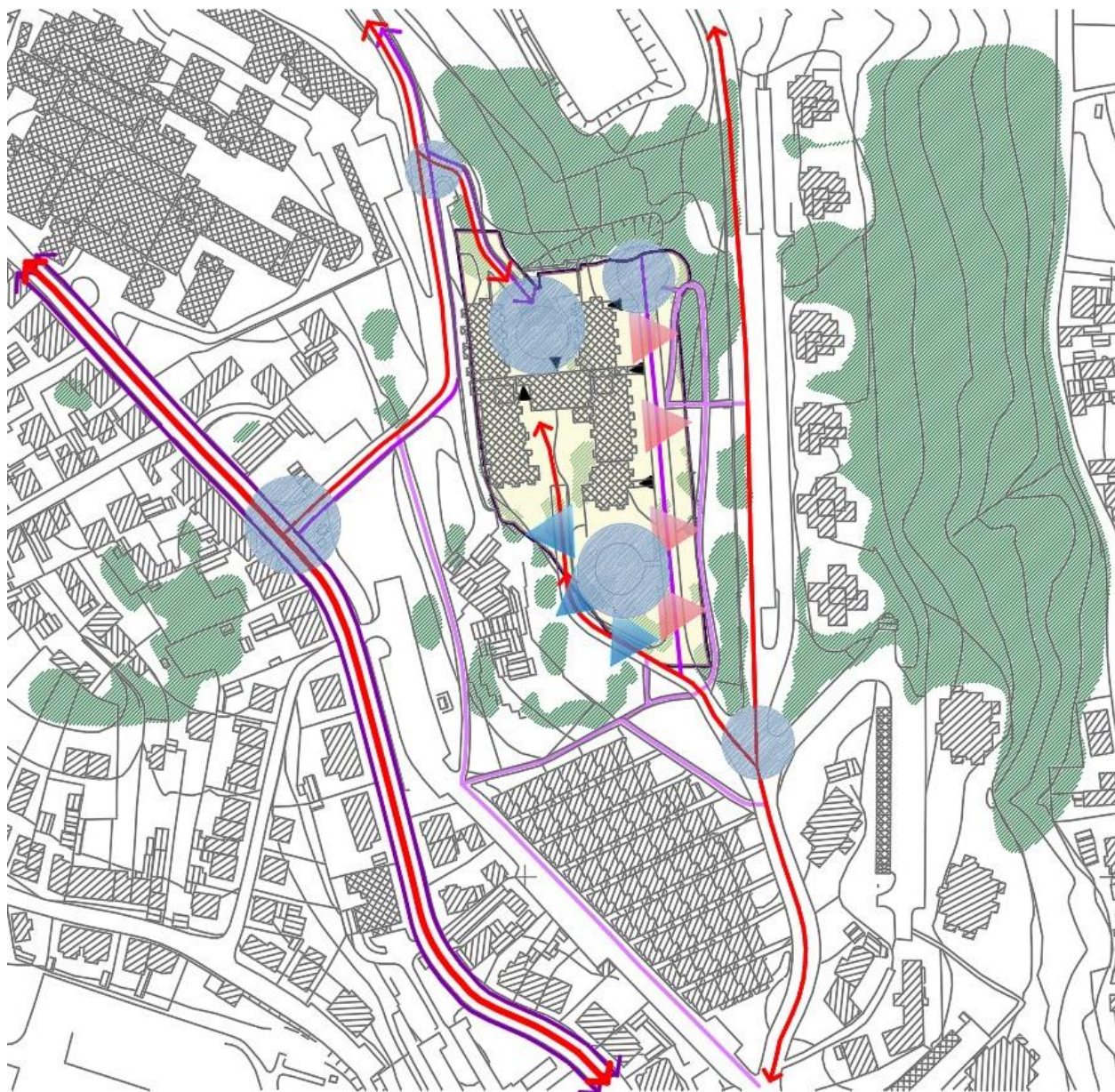
Na sjevernoj strani lokacije postoje lijepe vizure sa glavnog ulaza doma na šumski dio (2) koji se spušta sve do same granice obuhvata. Šumski dio (2) proteže se još duž istočne strane ceste Sokolovac u blizini granice obuhvata.

Slika 33. Inventarizacija vegetacije (podloga: <https://geoportal.zagreb.hr>)

7.5. Kompozitna analiza

Lokacija se nalazi na vrlo povoljnom geografskom položaju u odnosu na cestovni promet (označen: crvena najdeblja-najfrekventnija prometnica, crvena tanja-srednje frekventna) te nije pretjerano izložena buci, naročito u istočnom dijelu. Za siguran i ugodan boravak unutar vanjskih prostora doma potrebno je biljnim materijalom ostvariti sigurnosnu i vizualnu zaštitnu zonu te većinu sadržaja smještati uz cijelu istočnu stranu te urediti vanjski prostor kod glavnog ulaza u dom na reprezentativan, jednostavan i funkcionalan način.

Slika 34. Kompozitna analiza

Na istočnoj strani granice obuhvata, s obzirom na inventarizacije i analize, potrebno je smjestiti glavninu sadržaja: senzorički vrt, gredice (uključujući i povišene gredice za osobe s invaliditetom), voćnjak, manje boravišne zone, modelacije terena te obnoviti postojeće (boćalište, sjenica sa stolovima za raznorazna druženja i igre). Ovaj dio vanjskog prostora potrebno je organizirati sadržajima i pješačkim komunikacijama tako da bude pristupačan svima.

Duž jugoistočne strane pješačka komunikacija (označena ljubičastom) nije znatno uređena. Ovaj komunikacijski pravac koriste stanovnici okolnih stambenih zgrada. Uređenjem jugoistočnog dijela lokacije ova pješačka komunikacija postaje potencijalno važna. Potrebno je oblikovati više pješačkih komunikacija za kretanje jugoistočnim dijelom vanjskog prostora doma primjerenih svim korisnicima koje bi bile povezane s okolnim prostorom i sadržajima. Glavnu pješačku komunikaciju potrebno je oblikovati kao dugu šetnicu kojom bi se povezali svi sadržaji i boravišni prostori doma. Širina i uzdužni nagib šetnice moraju biti prilagođeni kretanju osoba s invaliditetom.

U analizi su ispitane vizure u željenim smjerovima, a najveći potencijal su one usmjerene prema zapadu (plave strelice), s pogledom na grad koji se nalazi u nizini. U tom dijelu vanjskog prostora treba osigurati glavne boravišne zone. Prilikom oblikovanja boravišnih prostora sadržaje treba pravilno orijentirati i vizure prema šumi (crvene strelice) očuvati.

Na južnoj i istočnoj strani lokacije nalaze se stabla, grmlja i travnate plohe (označene zelenom) koji čine dio vizualne zaštite (južni dio) koja je potrebna na tom dijelu. Potrebno je zadržati postojeću vegetaciju i posaditi novu u svrhu zaštite od sunca, usmjeriti vizure i osnažiti smjerove kretanja te osigurati dovoljno raznolike vegetacije uz pješačke staze i sadržaje kao i razne vrste terapijskih vrtova.

8. KONCEPT KRAJOBRAZNOG UREĐENJA

Prednosti i kvalitete oblikovanja vanjskog prostora doma za starije Sv. Josip su jasna prepoznatljivost prostora, jednostavna cirkularna komunikacija i proporcionalnost. Kod korisnika treba postići osjećaj doma i povezanosti s prijašnjim okolišem. Poželjno je koristiti prirodne poznate materijale u stvaranju struktura koje će omogućiti kontakt s prirodnom i izmjene vizura.

Potrebni su sadržaji koji potiču interakciju sa ostalim potencijalnim korisnicima (npr. interakcija sa djecom, boravak sa obitelji na otvorenom), terapijski vrtovi, vrtlarstvo, terapije sa životinjama na otvorenom, rekreacije, šetnje, boćanje, treniranje na spravama, vježbe disanja (zen vrtovi) itd.

Teren mora biti prilagođen na način da bude dostupan svim generacijama, posebice starijima i osobama s invaliditetom te sadržavati prostore koji pružaju hlad.

8.1. Problemi i ciljevi

Na osnovi inventarizacija i prostornih analiza definirani su problemi i ciljevi.

PROBLEMI:

PROSTORNI:

- neartikuliran prostor
- oblik terena (istočni dio)- izdužena parcela
- nedostatak korelacije izgrađenog i vanjskog prirodnog prostora
- nedostatak jednostavne (cirkularne) komunikacije
- postojeća vegetacija je neplanski raspoređena a, na nekim mjestima zarasla
- nedostatak prostora koji pružaju hlad
- narušene vizure prema jugozapadu divljim parkiralištem uz susjedne stambene zgrade

DRUŠTVENI:

- nedostatak boravišnih i terapijskih prostora, struktura i sadržaja
- nedostatak sadržaja koji potiču interakciju sa budućim potencijalnim korisnicima
- prostor je na nekim dijelovima nedostupan osobama s invaliditetom (istočni dio)

CILJEVI:

- stvoriti funkcionalnu, povezanu i fluidnu prostornu cjelinu
- krajobraznim oblikovanjem unijeti elemente koji prostor čine personaliziranim i zanimljivim

- ostvariti potrebne sadržaje korisnicima doma i potencijalnim budućim korisnicima
- osigurati boravišne, terapijske i rekreacijske strukture i podprostore
- učiniti prostor sigurnim
- oblikovati prostor koji zadovoljava potrebe osoba s invaliditetom

8.2. Projektni program

Tablica 2

FUNKCIJA	AKTIVNOSTI	PROSTORNI ELEMENTI	POGODNOSTI
BORAVIŠNA	Odmaranje, sjedenje, sunčanje, druženje, interakcija s posjetiteljima doma, igranje	Slobodne aktivnosti (travnjaci i drveće), prostori namijenjeni druženju (trgovi, pergole), modelacije terena, vodeni elementi, multifunkcionalne strukture	Sunce, sjena, tišina, vizualna izoliranost, relativna blizina naselja i ulaza, vizualno privlačni elementi (rub prirodne vegetacije, dobra vizura)
REKREACIJSKA	Različiti oblici vježbanja, brzo hodaње, šetanje, bočanje	Travnate površine, površine za vježbanje, sprave za vježbanje, modelacije terena, bočalište, refleksološka staza	Sunce, sjena, veće otvorene površine i percepcijski elementi
SENZORIČKI VRT	Taktilne igre, vrtlarenje, šetnja, sjedenje, druženje, razvijanje kreativnosti	Različiti oblici gredica, povišene gredice za osobe s invaliditetom, voćnjak, staze prilagođene starijima i osobama s invaliditetom	Blizina starijih osoba, dakle prostora boravka, sjena i sunce, udaljenost od prometnica, mogućnost izlaska na travnjak
ZAŠTITNA	Zaštita okoliša od buke, neugodnih vizura, zagađenja, ozljeda	Vegetacija, korištenje materijala i gabariti koji omogućuju siguran boravak i aktivnosti u prostoru	Vrijedna zaštitna područja, prostori uz prometnice i neugodne akcente (izvore neugodnih vizura)
EKOLOŠKA	Uzgoj različitih biljnih vrsta	Sačuvati postojeću vegetaciju, posaditi nove biljne vrste	Visokovrijedna prirodna vegetacija
PARKIRALIŠNA I ULAZNA	Parkiranje, prilaz	Parkiralište, tenda, drvored	Postojeće parkirališne površine, blizina prometnica, frekventni pješački koridori, blizina naselja

8.3. Zoning

Raspored sadržaja unutar granice obuhvata doma za starije i nemoćne Sv. Josip definiran je geografskim položajem, arhitekturom doma te protupožarnim pristupnim putem duž cijele istočne strane na kojoj su potrebni različiti sadržaji (slika 35).

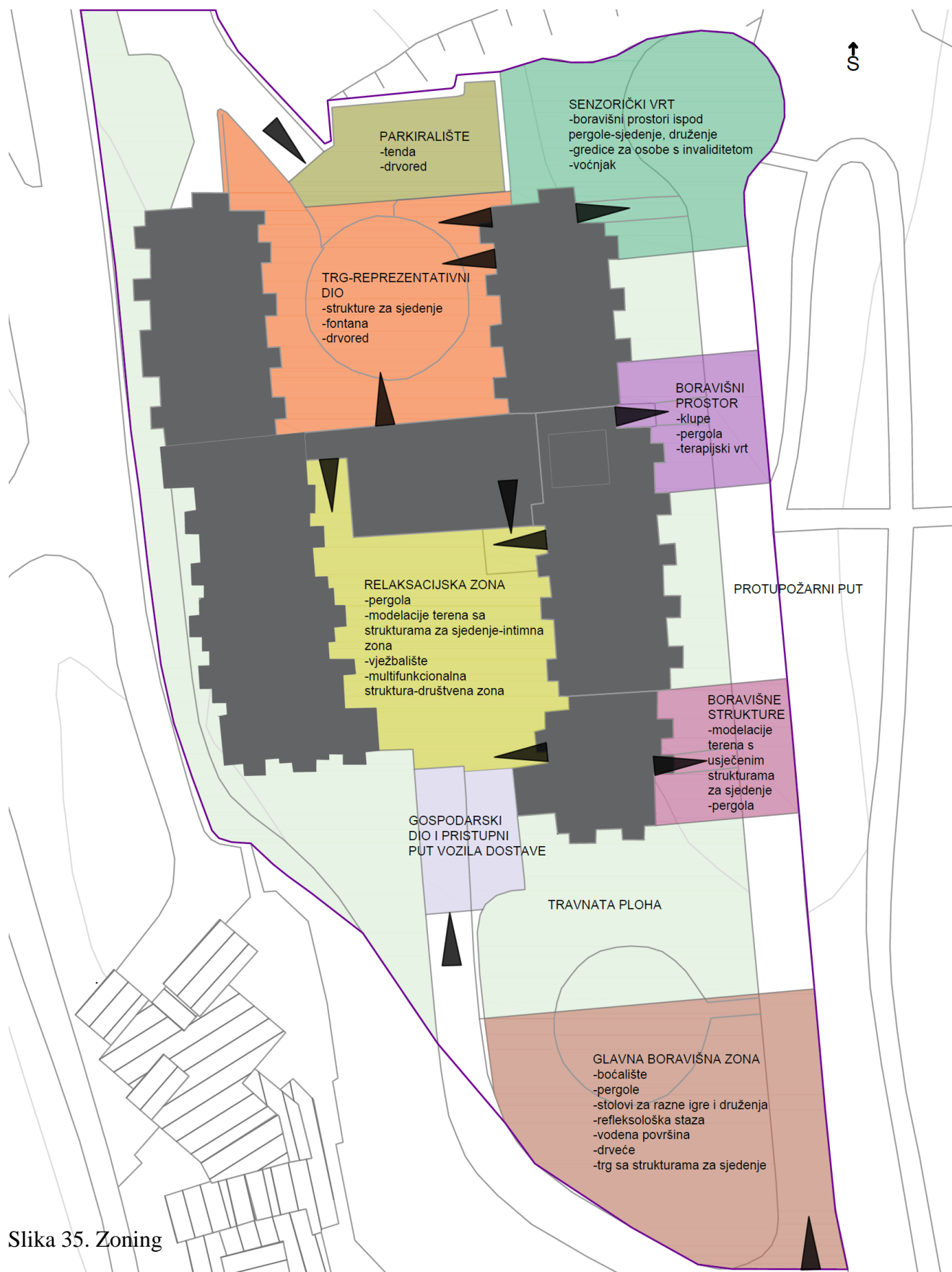
Sjeverozapadno se nalazi glavni ulaz u prostor doma te je u tom dijelu potrebno urediti postojeće parkiralište i trg sa strukturama za sjedenje i fontanom na reprezentativan i funkcionalan način (narančasto). Taj dio vanjskog prostora nastavlja se na glavni boravišni prostor unutar građevine (veliku halu) kroz koji se izlazi u stražnji poluatrijski dio doma uz kojeg je smještena manja dvorana za različite aktivnosti i blagovaona. U tom dijelu poželjna je relaksacijska zona koja sadrži intimni i društveni dio. Intimni dio čine modelacije terena u koje su usječene strukture za sjedenje, a društveni se sastoji od prostora za vježbanje, sjedenje, mogućnosti druženja ispod pergole itd.

Drugi dio vanjskog prostora doma za starije čini cijela istočna strana do koje se može doći protupožarnim putem ili sa prvog kata iz boravišnih prostora doma. Prostor je dugačak i uzak, a duž njega se proteže protupožarni put te je stoga potrebno organizirati buduće sadržaje na način da pružaju adekvatne aktivnosti korisnicima doma a, pritom ne smetaju vatrogasnom vozilu u slučaju nužde takve vrste. Sadržaji su organizirani na način da se vežu na sve izlaze (3) iz doma (dnevni boravci, čajna kuhinja) i tako čine različite zasebne cjeline s mogućnošću različitih aktivnosti.

Na sjeveroistoku (zeleno) smješten je senzorički vrt koji sadrži boravišni prostor s pergolom koji se veže na prvi izlaz iz doma i nastavlja se šetnjicom kroz gredice i voćnjak koji su prilagođeni osobama s invaliditetom, a spaja se na boravišni prostor sa strukturama za sjedenje i pergolom koji se nalazi na drugom izlazu iz doma (ljubičasto).

Na trećem izlazu iz doma nalaze se pergola i intimniji boravišni prostor u obliku modelacija terena s usječenim strukturama za sjedenje.

U jugoistočnom dijelu vanjskog prostora nalazi se glavna boravišna zona sa boćalištem, pergolom, stolovima za različite oblike druženja i igre, refleksološkom stazom, vodenom površinom, trgom sa strukturama za sjedenje i drvećem. Taj dio prostora je najveći i najprimjereniji za smještanje takvih oblika sadržaja. Neki od navedenih sadržaja već postoje u tom dijelu (boćalište, sjenica sa stolovima, popločena površina s par sprava za vježbanje) pa će se na ovaj način taj dio prostora funkcionalno i estetski obnoviti.

Slika 35. Zoning

8.4. Koncept

Konceptualnim rješenjem krajobraznog uređenja vanjskog prostora Doma za starije osobe Sveti Josip postignuta je potrebna funkcionalna i estetska povezanost svih vanjskih otvorenih ploha unutar granice obuhvata. Rješenje je koncipirano kao fluidna i funkcionalna prostorna cjelina sa sadržajima koji će zadovoljavati potrebe njegovih korisnika i posjetitelja te omogućiti više međugeneracijskih aktivnosti.

Postojeća urbanistička morfologija unutar granice obuhvata utjecala je na oblikovanje 3 glavne cjeline vanjskog prostora. Vanjski sadržaji na istočnom dijelu granice obuhvata nižu se uz glavnu cestu (protupožarni put) koja prolazi cijelom dužinom te povezuje njegove krajnje točke i komunicira s okolnim naseljem.

Pojedini elementi krajobraza (senzorički vrt, rekreacijska zona, glavni trg) omogućuju interakciju s mladima (škole, vrtići), odnosno posjetiteljima doma.

Oblikovna osnova istočnog dijela rješenja čini izlomljena geometrija proizašla iz dinamične urbanističke morfologije koja povezuje sadržaje međusobno kao i sa širom cjelinom naselja. Karakteristika istočnog dijela granice obuhvata je izduženost tog prostora, stoga su sadržaji smješteni uz protupožarni put koji je na 3 mjesta (uz svaki izlaz iz zgrade (1. kat)) vizualno presječen zelenim potezom (stabilizirano tlo s rešetkama). Svaki izlaz iz doma sadrži natkriven mali boravišni prostor na koji se nadovezuju različiti tipovi sadržaja.

Prvi i drugi (sjeveroistok)- imaju izlaz u senzorički vrt koji sadrži gredice različitih visina prilagođenih starijim osobama i osobama s invaliditetom, voćnjak, boravišne zone (klupe, stol i stolice, strukture za sjedenje), površinu za razne igre koje se mogu podići na višu kognitivnu razinu.

Treći (jugoistok)- ima izlaz u intimnu zonu koja se sastoji od dvije modelacije terena koje sadrže usječene strukture za sjedenje. Manja modelacija je na svom najvišem dijelu visoka 1m dok je veća 1.5m.

Glavnina sadržaja (trg sa stolovima i stolicama uz vodenu površinu i cvjetnjak, refleksološka staza, boćalište, visoka vegetacija) smještena je na krajnjem jugoistoku granice obuhvata. Oblikovana je pomoću izlomljenih geometrijskih formi kako bi se postigle estetski privlačne vizure te prostor učinio vizualno većim.

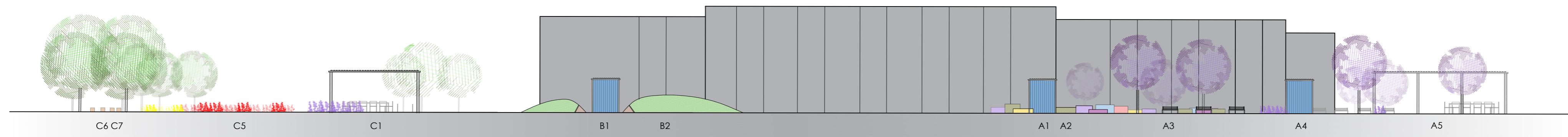
Drugi potez sadržaja smješten je unutar dva poluatrja te vizualno i sadržajno (sjedenje, druženje) prolazi kroz glavni unutarnji boravišni dio doma.

Prvi (sjeverozapad)- oblikovna osnova vanjskog prostora uz glavni ulaz u dom je pravilnog geometrijskog karaktera građena od jednostavnih pravilnih formi. U centralnom dijelu nalazi se fontana koja u svojim proširenjima sadrži platoe za sjedenje. Na lijevoj strani nalazi se zeleni potez sa klupama koji prati građevinu, a na desnoj modelacija terena sa usječenim strukturama za sjedenje. Na samom sjeveru nalazi se parkiralište.

Drugi (jugozapad)- oblikovna osnova vanjskog prostora je organskog (kurvilinearog) karaktera sa elipsastim formama u vidu zelenih ploha i modelacija terena. Cijeli prostor prilagođen je rekreaciji i druženju.

Krajobraznim uređenjem vanjskog prostora doma za starije Sv. Josip u potpunosti se iskorištava potencijal tog prostora i unose novi sadržaji koji će doprinijeti ostvarenju potreba korisnika doma i njegovih posjetitelja za boravkom na otvorenom prostoru.

PRESJEK POGLED A-A

A SENZORIČKI VRT

- A1 BORAVIŠNI DIO
- A2 POVIŠENE GREĐICE
- A3 VOČNJAK
- A4 CVJETNJAK
- A5 NATKRIVENI DIO ZA RAZNE AKTIVNOSTI
- A6 IGRE

D REKREACIJSKO-BORAVIŠNA ZONA

- D1 TARTAN
- D2 TRAVNATE ZONE
- D3 MODELACIJE SA STRUKTURAMA ZA SJEDENJE (INTIMNA ZONA)
- D4 MULTIFUNKCIONALNE STRUKTURE
- D5 BORAVIŠNI DIO ISPOD NASTREŠNICE
- D6 GOSPODARSKI DIO

OSTALI SADRŽAJI

- 1 TRAVNJAK
- 2 STABILIZIRANO TLO
- TRAVA U REŠETKI
- 3 LJEVANI BETON
- 4 BETONSKE PLOČE

B RELAKSACIJSKA ZONA

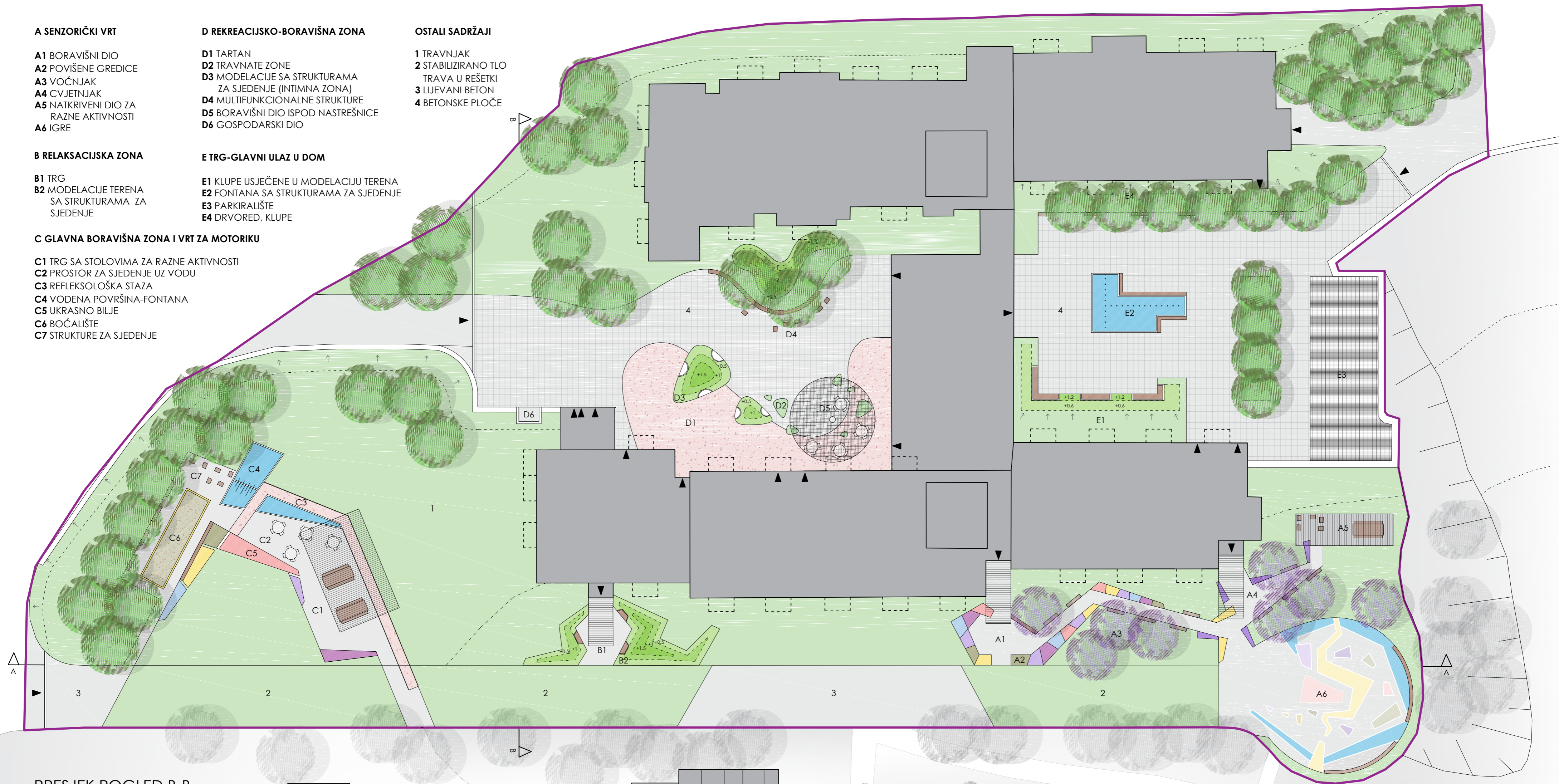
- B1 TRG
- B2 MODELACIJE TERENA SA STRUKTURAMA ZA SJEDENJE

E TRG-GLAVNI ULAZ U DOM

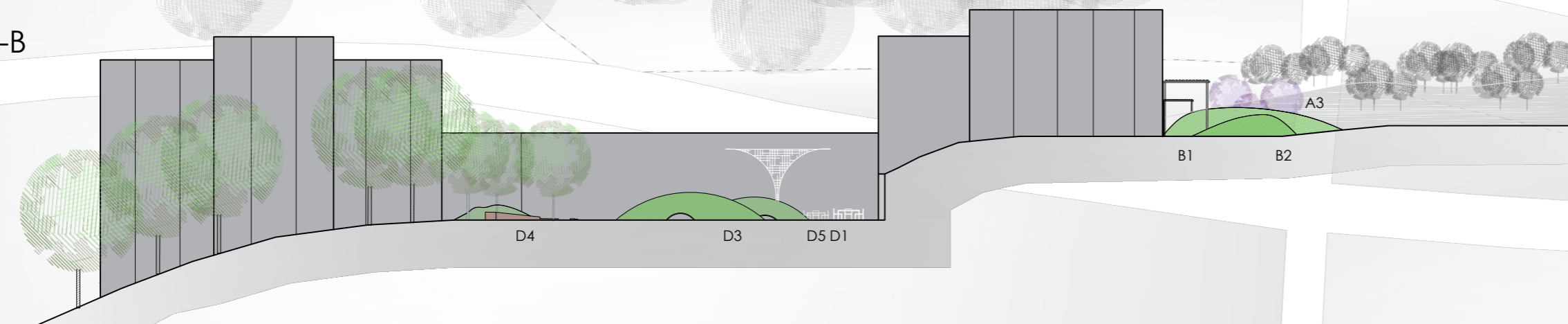
- E1 KLUPE USJEČENE U MODELACIJU TERENA
- E2 FONTANA SA STRUKTURAMA ZA SJEDENJE
- E3 PARKIRALIŠTE
- E4 DRVORED, KLUPE

C GLAVNA BORAVIŠNA ZONA I VRT ZA MOTORIKU

- C1 TRG SA STOLOVIMA ZA RAZNE AKTIVNOSTI
- C2 PROSTOR ZA SJEDENJE UZ VODU
- C3 REFLEKSOLOŠKA STAZA
- C4 VODENA POVRŠINA-FONTANA
- C5 UKRASNO BILJE
- C6 BOČALIŠTE
- C7 STRUKTURE ZA SJEDENJE

PRESJEK POGLED B-B

8.4. KONCEPT

DIPLOMSKI RAD:
KRAJOBRAZNO OBLIKOVANJE OTVORENIH PROSTORA
DOMOVA ZA STARIJE U SVRHU TERAPIJE I LIJEČENJA

DANIELA NAGRADIĆ
STUDIJ KRAJOBRAZNA ARHITEKTURA
AGRONOMSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
AK. GOD. 2018./2019.

1:300

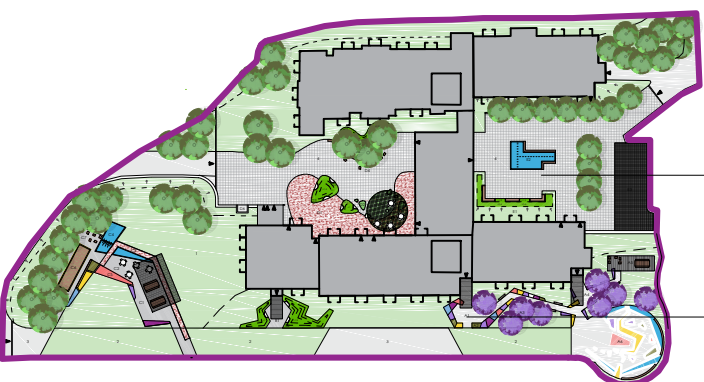

38. GLAVNI ULAZ U DOM ZA STARIJE OSOBE SVETI JOSIP

39. SENZORIČKI VRT

E GLAVNI ULAZ U DOM ZA STARIJE ODOBE SVETI JOSIP
(E1 MODELACIJA TERENA SA STRUKTURAMA ZA SJEDENJE,
E2 FONTANA, E4 KLUPE I DRVORED)

A SENZORIČKI VRT (A1 TRG S PERGOLOM,
A2 POVIŠENE GREDICE,
A3 VOĆKE)

8.5. PERSPEKTIVNI PRIKAZ

DIPLOMSKI RAD:
KRAJOBRAZNO OBLIKOVANJE OTVORENIH PROSTORA
DOMOVA ZA STARIJE U SVRHU TERAPIJE I LIJEČENJA

DANIELA NAGRADIĆ
STUDIJ KRAJOBRAZNA ARHITEKTURA
AGRONOMSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
AK. GOD. 2018./2019.

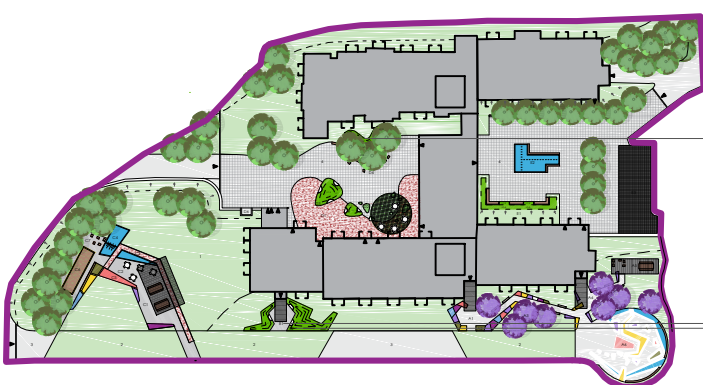

40. B1, B2-DETALJ STRUKTURE ZA SJEDENJE USJEČENE U MODELACIJU TERENA (B RELAKSACIJSKO BORAVIŠNA ZONA)

41. D4-DETALJ MULTIFUNKCIONALNE STRUKTURE UZ MODELACIJU TERENA (D-REKREACIJSKO BORAVIŠNA ZONA)

D4 MULTIFUNKCIONALNA STRUKTURA UZ MODELACIJU TERENA

B2 MODELACIJA TERENA S USJEČENIM STRUKTURAMA ZA SJEDENJE

B1 BORAVIŠNI DIO S PERGOLOM

8.5. PERSPEKTIVNI PRIKAZ

DIPLOMSKI RAD:
KRAJOBRAZNO OBLIKOVANJE OTVORENIH PROSTORA
DOMOVA ZA STARIJE U SVRHU TERAPIJE I LIJEČENJA

DANIELA NAGRADIĆ
STUDIJ KRAJOBRAZNA ARHITEKTURA
AGRONOMSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
AK. GOD. 2018./2019.

9. ZAKLJUČAK

Porastom životnog standarda i razvojem medicine povećava se broj starog stanovništva. Prema prognozama, do 2050. godine na spomenuti postojeći životni vijek na globalnoj i europskoj razini nadodat će se oko sedam godina života. Što znači da će ljudi u Europi u prosjeku živjeti 85 godina u 2050. Time se povećava potreba za planiranjem, projektiranjem i oblikovanjem sadržaja prilagođenih osobama treće životne dobi među kojima su i domovi za starije s adekvatnim pratećim sadržajima u vanjskom prostoru.

Prvi korak je promijeniti percepciju o starijim osobama kao zastarjelim i nekorisnim. Svjetska zdravstvena organizacija izdala je četverogodišnje smjernice (2016 – 2020) za starenje i zdravlje stanovništva. Među pet definiranih ciljeva, našao se i razvoj okoline pogodne za starije. Zdravlje kao faktor kvalitete života također pozitivno utječe na zadovoljstvo života u domu. Što korisnik ima očuvanje zdravlje to je zadovoljniji životom u domu.

Krajobrazno uređenje vanjskih prostora domova za starije od iznimne je važnosti jer pruža mogućnost ostvarenja osnovnih potreba starijih osoba, među kojima su i one s invaliditetom, u vidu boravka, kontemplacije, socijalizacije, rekreacije, zabave ali i poticanje međugeneracijskih aktivnosti. Analiziranjem osnovnih modela stanovanja za starije u Europi i generalno svijetu, uspoređujući ih sa onima u Republici Hrvatskoj, može se zaključiti kako većina domova u Hrvatskoj nema adekvatno uređene vanjske prostore. Također, većina modela koji se mogu naći u Europi i svijetu ne postoje u Hrvatskoj, poglavito međugeneracijski modeli, osim onih četvrte generacije. Time se nameće zaključak kako je potrebno u budućnosti planirati i oblikovati vanjske prostore domova za starije u svrhu terapije i liječenja te isto tako neiskorištene vanjske plohe sadašnjih domova revitalizirati i urediti (u skladu s mogućnostima) na način da nude sve ili neke odgovarajuće sadržaje za aktivnosti koje su se raznim istraživanjima pokazale od iznimne važnosti starijim osobama.

Prilikom inventarizacija i analiza urbanističke situacije i općenito okolnog prostora i vanjskih utjecaja oko i unutar granice obuhvata Doma za starije osobe Sveti Josip u Zagrebu proizašlo je krajobrazno uređenje istog te je pokazano koliko ima potencijala i mogućnosti za uvođenjem adekvatnih terapijskih sadržaja.

Literatura

E-knjige i članci:

1. Brodar J., Cvetko T., Čatak S., Huić T., Jurkas K., Matjašec D., Pečan P., Rupnik G., Šmalc S., Trontelj Lj. i Vrdelja M., (2018) Preporuke za optimizaciju i planiranje domova koji skrbe o osobama s demencijom. Umag: Grad Umag. Dostupno na: <https://www.arhitekti-hka.hr/files/file/vijesti/2018/Preporuke%20HR%20web.pdf> [30. svibnja 2018.]
2. Bum Kim S. i O'sullivan D.M., (2013) Effect of Aqua Aerobic Therapy Exercise for Older Adults on Muscular Strength, Agility and Balance to Prevent Falling during Gait. J Phys Ther Sci v.25(8); 2013 Aug: PMC3820233. Dostupno na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3820233/> [15. veljače 2019.]
3. Care Facility: Deventer, Netherlands, (2013): <https://intergenerationalhousing.wordpress.com/case-studies/deventer-netherlands/> [15. ožujka 2019.]
4. Carman J., (2018) Water Features. Design For Generations, LLC. Dostupno na: <https://designforgenerations.com/water-features/> [15. ožujka 2019.]
5. Carter, J. S., (2015) Dutch nursing home lets students live free: <https://www.abc.net.au/radionational/programs/drive/dutch-retirement-home-lets-students-live-rent-free/6351450> [17. ožujka 2019.]
6. Castro F., (2018) Kampung Admiralty / WOHA. Arch Daily. <https://www.archdaily.com/904646/kampung-admiralty-woha> [13. ožujka 2019.]
7. Cherniack EP. i Cherniack AR., (2014) The Benefit of Pets and Animal-Assisted Therapy to the Health of Older Individuals. Hindawi Publishing Corporation Current Gerontology and Geriatrics Research Volume 2014, Article ID 623203, 9 pages <http://dx.doi.org/10.1155/2014/623203>. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/269186606_The_Benefit_of_Pets_and_Animal-Assisted_Therapy_to_the_Health_of_Older_Individuals [15. veljače 2019.]
8. Coconuts Singapore, (2018) The world's best building of the year belongs to Singapore retirement village Kampung Admiralty. Singapur: Coconuts Singapore. Dostupno na: <https://coconuts.co/singapore/news/kampung-admiralty/> [14. ožujka 2019.]

9. Cooper Marcus C., (2007) Healing Gardens in Hospitals. IDRP Interdisciplinary Design and Research e-Journal <http://www.idrp.wsu.edu/> Volume I, Issue I: Design and Health, January. Dostupno na: https://intogreen.nl/wpcontent/uploads/2017/07/cooper_marcus.pdf [15. veljače 2019.]
10. Crites J., (2015) Innovative Program in the Netherlands – Combining Elderly and Young Women. International Observatory on Social Housing. Dostupno na:
11. Crites J., (2017) How the Dutch Lead the Way in Senior Housing Innovation. International Observatory on Social Housing. Dostupno na: <https://internationalsocialhousing.org/2017/05/29/learning-best-practices-in-housing-for-the-elderly-from-the-dutch/> [12. ožujka 2019.]
12. Delhanty T., (2013) Landscape Design for Dementia Care. London: Housing Learning & Improvement Network. Dostupno na: https://www.housinglin.org.uk/_assets/Resources/Housing/Support_materials/Factsheets/HLIN_Factsheet35_Landscape.pdf [15. veljače 2019.]
13. Dom za starije osobe Sveta Ana, Zagreb: <http://www.sv-ana.hr/> [05. svibnja 2019.]
14. Dom za starije osobe Sveti Josip, Zagreb, (2018): <https://domsvjosip.hr/o-nama/> [10. svibnja 2019.]
15. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, (14. rujna 2018.) Procjene stanovništva Republike Hrvatske u 2017. Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Ilica 3, p. p. 80. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/07-01-03_01_2018.htm [16. veljače 2019.]
16. Dujmović, J. (2016). 'Terapijski vrtovi i terapijska hortikultura kao intervencija u zdravstvu', Socijalna psihijatrija, 44(1), str. 0-21. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/159031> [16. veljače 2019.]
17. Fisher J. i Li F., (2004) Cobblestone mat walking shows health benefits for elderly. USA: Oregon Research Institute. Dostupno na: https://www.eurekalert.org/pub_releases/2004-01/ori-cmw010704.php [31. ožujka 2019.]
18. Fox S., Kenny L., Day M.R., O'Connell C., Finnerty J. i Timmons S., (2017) Exploring the Housing Needs of Older People in Standard and Sheltered Social Housing. Ireland: University College Cork. Dostupno na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/28491914> [02. ožujka 2019.]

19. Gradski ured za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom, (2017) Vodič za starije građane grada Zagreba. Zagreb: Grad Zagreb, Gradski ured za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom. Dostupno na:
http://www1.zagreb.hr/vodics/Vodic_za_starije_grajdane_2017.pdf [10. ožujka 2019.]
20. Grant-Savela, S., (2010) Outdoor Spaces. Dostupno na:
https://www4.uwm.edu/dementiadesigninfo/data/white_papers/Outdoor%20Spaces.pdf
[01. travnja 2019.]
21. Jansen Tiffany R., (2015) The Nursing Home That's Also a Dorm. Citylab. Dostupno na:
<https://www.citylab.com/equity/2015/10/the-nursing-home-thats-also-a-dorm/408424/>
[31. ožujka 2019.]
22. Jedvaj, S., Štambuk, A., i Rusac, S. (2014). 'Demografsko starenje stanovništva i skrb za starije osobe u Hrvatskoj', Socijalne teme, 1(1), str. 135-154. Dostupno na:
<https://hrcak.srce.hr/177570> [20. ožujka 2019.]
23. Kaplan, M., Sanchez, M. i Hoffman, J., (2016) Intergenerational Pathways to a Sustainable Society. Švicarska: Springer. Dostupno na:
<https://link.springer.com/book/10.1007%2F978-3-319-47019-1> [15. ožujka 2019.]
24. Kim S. (2014) World Health Organization Quality of Life (WHOQOL) Assessment. In: Michalos A.C. (eds) Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research. Springer, Dordrecht. Dostupno na:
https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/63482/WHO_MSA_MNH_PSF_97.4.pdf?sequence=1&isAllowed=y [25. ožujka. 2019.]
25. Koschnitzki K., (2011) Healing Gardens, eco ART. Dostupno na:
<https://www.scribd.com/document/393170016/Healing-Gardens-Eco-Art-LLC> [13. svibnja 2019.]
26. Lin Shi S., Ming Tong C. i Cooper Marcus C., (2018) What makes a garden in the elderly care facility well used?. London: Landscape Research, DOI:10.1080/01426397.2018.1457143. Dostupno na:
<https://doi.org/10.1080/01426397.2018.1457143> [15. ožujka 2019.]
27. Loukaitou-Sideris A., Levy-Storms L. i Brozen M., (2014) Placemaking for an aging population: Guidelines for senior-friendly parks. UCLA Complete Streets Initiative, Luskin School of Public Affairs, Lewis Center for Regional Policy Studies. Dostupno na:

- https://www.lewis.ucla.edu/wp-content/uploads/sites/2/2015/04/Seniors-and-Parks-8-28-Print_reduced.pdf [20. ožujka 2019.]
28. Lovreković, M., i Leutar, Z. (2010). 'KVALITETA ŽIVOTA OSOBA U DOMOVIMA ZA STARIJE I NEMOĆNE OSOBE U ZAGREBU', *Socijalna ekologija*, 19(1), str. 55-79. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/54571> [22. ožujka 2019.]
29. McHugh A., (2018) 'Therapeutic gardening'. Washington: *Journal of Therapeutic Horticulture* 28.1 – 2018. Dostupno na: <https://www.ahta.org/journal-of-therapeutic-horticulture-28-1---2018> [22. ožujka 2019.]
30. National Council on Aging, (2015): <https://www.ncoa.org/news/resources-for-reporters/usoa-survey/> [11. ožujka 2019.]
31. Natvig D., (2007) 'Meeting Intergenerational needs through service learning'. *Educational Gerontology* 33(7):573-586, Taylor & Francis Group, LLC. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/233440611_Meeting_Intergenerational_Needs_Through_Service_Learning [24. ožujka 2019.]
32. Nejašmić, I., i Toskić, A. (2013). 'Starenje stanovništva u Hrvatskoj—sadašnje stanje i perspektive', *Hrvatski geografski glasnik*, 75.(1.), str. 89-110. Dostupno na: <https://doi.org/10.21861/HGG.2013.75.01.05> [20. ožujka 2019.]
33. Nenković M., (2018) Terapijski vrtovi kao lijek. *Agroklub*. Dostupno na: <https://www.agroklub.com/hortikultura/terapijski-vrtovi-kao-lijek/38631/> [18. travnja 2019.]
34. Obiteljski dom za starije Čović, (2018): <https://www.mojkvart.hr/Dugo-Selo/Dom-za-starije-i-nemocne-staracki-dom/obiteljski-dom-Covic/OBITELJSKI-DOM-COVIC-O-nama-S35983> [05. svibnja 2019.]
35. Podgorelec S. i Klempić S., (2007) 'Starenje i neformalna skrb o starim osobama u Hrvatskoj'. Zagreb: Institut za migracije i narodnosti. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/22145> [02. travnja 2019.]
36. Puljiz V., (2015) 'Starenje stanovništva – izazov socijalne politike', *Revija za socijalnu politiku*, 23(1), str. 81-98. Dostupno na: <https://doi.org/10.3935/rsp.v23i1.1281> [02. travnja 2019.]
37. Ravlić A., (2016) Luksuzan i moderan doma za starije po europskom modelu. *Novi list*. Dostupno na: http://www.novolist.hr/Vijesti/Regija/node_1589/Luksuzan-i-moderan-doma-za-starije-po-europskom-modelu [05. svibnja 2019.]

38. RCH Care Homes. (2019): <https://www.rchcarehomes.co.uk/our-homes/brentwood-care-centre/> [14. ožujka 2019.]
39. Rico-Uribe L.A., Caballero F.F., Martín-María N., Cabello M., Ayuso-Mateos J.L. i Miret M., (2018) Association of loneliness with all-cause mortality: A meta-analysis. PLoS ONE 13(1): e0190033. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0190033> [23. veljače 2019.]
40. Ridzwan O.A., i Fikri F., (2014) 'Influence of Outdoor Space to the Elderly Wellbeing in Typical Care Centre'. Seoul, S. Korea: Asian Conference on Environment-Behaviour Studies Chung-Ang University. Dostupno na: <https://core.ac.uk/download/pdf/82815776.pdf> [05. travnja 2019.]
41. Rose S., (2018) The Art of Espalier: Growing Fruit Trees in Small Spaces. Garden therapy. Dostupno na: <https://gardentherapy.ca/espalier-fruit-trees/> [11. svibnja 2019.]
42. Salvia dom za starije Crikvenica: <http://salvia-residence.com/hr/homepage/> [05. svibnja 2019.]
43. Scharlach A., Graham C. i Lehning A., (2011) The “Village” Model: A Consumer-Driven Approach for Aging in Place, The Gerontologist, Volume 52, Issue 3, June 2012, Pages 418–427. Dostupno na: <https://doi.org/10.1093/geront/gnr083> [20. ožujka. 2019.]
44. Turner P., (2014) 'Therapeutic Gardening'. Society for Participatory Medicine. Dostupno na: <https://participatorymedicine.org/journal/evidence/research/2016/06/21/the-value-of-a-therapeutic-gardening-intervention-for-post-stroke-patients-engagement-during-rehabilitation-an-exploratory-qualitative-study/> [04. travnja. 2019.]
45. Vuletić, G., Benjak, T., Brajković, L., Brkljačić, T., Golubić, M. D. R., Ivanković, D., Jokić-Begić, N. K., Lipovčan, Marčinko, I., Markanović, D., Misajon, RA., Mišura, D., Mustajbegović, J., Nujić, S., Prizmić Larsen, Z., Sjerobabski Masnec, I., Šincek, D., Vuger-Kovačić, D. Kvaliteta života i zdravlje: Brajković L., (2011) Kvaliteta života u trećoj dobi nakon umirovljenja. Osijek: Filozofski fakultet Sveučilišta u Osijeku. Dostupno na: https://www.pmf.unizg.hr/download/repository/Pravila_za_pisanje_diplomskih_radova.pdf [10. veljače 2019.]
46. Ward E.S. i Moore K.A., (2018.) Što je senzorna vrt? Bo.prosadguru.ru. Dostupno na: <https://bo.prosadguru.ru/dizajn/landscaping-2/33999-%C5%A1to-je-senzorna-vrt.html> [19. svibnja 2019.]

47. Worden E., Moore K.A., (2010) Sensory Gardens:
<https://michaelzyskind.wordpress.com/assignment-2-sensory-garden/>
48. World Health Organization, (2015) Global strategy and action plan on ageing and health (2016 – 2020). WHO. Dostupno na: <https://www.who.int/ageing/WHO-GSAP-2017.pdf?ua=1> [05. veljače 2019.]
49. World Health Organization, (2015) World report on Ageing and Health. WHO. Dostupno na:
https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/186463/9789240694811_eng.pdf;jsessionid=9D7D9A9410866783A2AC42DC7FCA215A?sequence=1 [05. veljače 2019.]
50. Wu D., (2018) WOHA's Kampung Admiralty in Singapore has important implications for urban planning. TI Media Limited. Dostupno na:
<https://www.wallpaper.com/architecture/woha-kampung-admiralty-senior-housing-singapore> [02. svibnja 2019.]
51. Xia B., Zuo J., Skitmore M., i Rarasati Ayomi D., (2013) 'A Sustainable Community for Older People': Case Studies of Green Retirement Villages in Australia. Australija: International journal of strategic property management, ISSN 1648-715X / eISSN 1648-9179, 2015 Volume 19(2): 149–158, doi:10.3846/1648715X.2015.1029564. Dostupno na:
<https://journals.vgtu.lt/index.php/IJSPM/article/download/2116/1709> [15. ožujka. 2019.]

Popis grafičkih priloga:

1. Tlocrt Keperra Sanctuary „village-a“ (A Sustainable Community for Older People: Case Studies of Green Retirement Villages in Australia, Xia Bo, Zuo Jian, Skitmore Martin, Rarasati Ayomi Dita, 2013)
2. Stambene jedinice u naselju (www.myksrv.com)
3. Prikaz vertikalnog „village-a „ Kampung Admiralty“ (www.archdaily.com)
4. Prikaz doma za starije Deventer Humanitas (<https://goo.gl/images/4aVGPC> & <https://goo.gl/images/Rzdx7r>)

Prikaz doma za starije Brentwood, Engleska (<https://goo.gl/images/6RGMUS> & <https://goo.gl/images/ErQw9S>)

5. Prikaz doma Salvia (<http://salvia-residence.com/hr/homepage>)
6. Prikaz doma za starije osobe Sveta Ana, Zagreb (<http://www.sv-ana.hr>)

7. Prikaz obiteljskog doma za starije Čović, Dugo Selo (www.mojkvart.hr)
8. Prikaz pergole obrasle biljem (www.pinterest.com)
9. Prikaz pergola i sjenica (www.ofdesign.net & <https://renoguide.com.au>)
10. Prikaz voćnjaka (<https://goo.gl/images/CUzQo4> & <https://goo.gl/images/uMUX4D>)
11. Prikaz primjer senzoričkih vrtova (<https://michaelzyskind.files.wordpress.com> & <https://goo.gl/images/sR8iku>)
12. Prikaz velikog šaha (Designing Therapeutic Gardens for Healing in Nursing Homes, MOH Holdings)
13. Prikaz primjera sprava za tjelovježbu za starije osobe (Placemaking for an aging population: Guidelines for senior-friendly parks, Loukaitou-Sideris Anastasia, Levy-Storms Lene, Brozen Madeline, 2014.)
14. Prikaz primjera refleksoloških staza (<https://goo.gl/images/g6FPpm>; <https://goo.gl/images/chqgMR> & <https://goo.gl/images/J4Bixm>)
15. Prikaz primjera hidroterapije (fontana i bazen) (<https://focusedcollection.com> & <https://www.arthritis-health.com>)
16. Prikaz vanjskog prostora doma za starije Tampines (Designing Therapeutic Gardens for Healing in Nursing Homes, MOH Holdings)
17. Prikaz doma za starije Sv. Josip (glavni ulaz, 26.03.2019.)
18. Urbanistička situacija, Zagreb, dom za starije Sv. Josip (www.google.com/maps)
19. Urbanistička situacija, Zagreb, dom za starije Sv. Josip (<https://zagreb.gdi.net/zg3d/>)
20. Pogled na zapadnu stranu lokacije (<https://zagreb.gdi.net/zg3d/>)
21. Pogled sa sjeverozapadne strane na lokaciju (<https://zagreb.gdi.net/zg3d/>)
22. Urbanistička situacija, Zagreb, dom za starije Sv. Josip (<https://geoportal.dgu.hr>)
23. Fotodokumentacija sa terena-vizura 1 (26.03.2019.)
24. Fotodokumentacija sa terena-vizura 2 (26.03.2019.)
25. Fotodokumentacija sa terena-vizura 3 (26.03.2019.)
26. Fotodokumentacija sa terena-vizura 4 (26.03.2019.)
27. Fotodokumentacija sa terena-vizura 5 (26.03.2019.)
28. Fotodokumentacija sa terena-vizura 6 (26.03.2019.)
29. Namjena površina, uži obuhvat (<https://geoportal.zagreb.hr>)
30. Inventarizacija gravitacijskih točaka (podloga: <https://geoportal.zagreb.hr>)

31. Analiza užeg cestovnog prometa
32. Analiza pješačkih komunikacija
33. Analiza vizura i vizualnih kvaliteta prostora
34. Inventarizacija vegetacije (podloga: <https://geoportal.zagreb.hr>)
35. Kompozitna analiza
36. Zoning
37. Koncept 1:300
38. Perspektivni prikaz: Glavni ulaz u Dom za starije osobe Sv. Josip
39. Perspektivni prikaz: Senzorički vrt
40. B1, B2-Detalj strukture za sjedenje usječene u modelaciju terena (B relaksacijsko boravišna zona)
41. D4-Detalj multifunkcionalne strukture uz modelaciju terena (D-Rekreacijsko boravišna zona)

Popis tablica:

Tablica 1: Ujedinjeni narodi (2017), World Population Prospects: the 2017 Revision

Tablica 2: Projektni program

ŽIVOTOPIS

Daniela Nagradić rođena je 29. 08. 1991. u Schwyzu, Švicarskoj. Pohađala je opću gimnaziju u Krapini i Maruševcu. Po završetku gimnazije upisuje studij krajobrazne arhitekture na Agronomskom fakultetu u Zagrebu gdje kao redovni student stječe prvostupničku diplomu. Paralelno završava tečaj AutoCAD-a u Algebri i stječe diplomu 2D i 3D specijalista.

Od 2010.-danas volonterka je u humanitarnoj organizaciji ADRA i sudjeluje u provedbi humanitarnih i opće korisnih aktivnosti pod sloganom: „Od ljudi, s ljudima, za ljude“ a, od 2017.-danas u Domu za starije osobe Sveti Josip u Zagrebu gdje svaki četvrtak od 10-12 sati prisustvuje i sudjeluje na kreativnoj radionici i po potrebi raznim priredbama i događanjima u domu. Od 2019.-danas sudjeluje u izradi izvedbenog projekta pod pokroviteljstvom firme Weidmann Izo-Prod d.o.o.